

Univerzita Karlova

Fakulta humanitních studií

Studium humanitní vzdělanosti

**Socializace a sport. Vliv výkonnostního
sportu na životní cesty jedince**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adam Holomoucký

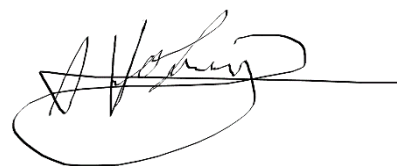
Vedoucí bakalářské práce: Ludmila Maria Władyniak, M.A., Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „*Socializace a sport. Vliv výkonnostního sportu na životní cesty jedince*“ vypracoval samostatně. Všechny použité prameny jak literární, tak i internetové jsem řádně citoval. Před využíváním anonymizovaných dat z rozhovorů jsem dostal od všech aktérů výzkumu ústní souhlas, že smím jejich anonymizovaná data i jejich fotografie využít ve své práci.

V Liberci dne 09.05.2021

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Holomoucký', written over a horizontal line.

Adam Holomoucký

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce Ludmile Marii Wladyniak, M.A., Ph.D. za její rady, odborné připomínky, za velice rychlé jednání přes email i v této době zastižené pandemií. Dále bych chtěl paní doktorce Wladyniak poděkovat za její čas, který věnovala opravám práce a online konzultacím. Dále bych rád poděkoval všem aktérům výzkumu, kterým nevadilo věnovat mi svůj čas, a poskytl mi data pro empirickou část práce, bez nichž by tato bakalářská práce nemohla vůbec vzniknout. Domnívám se, že jsem povinen poděkovat i všem rodinným příslušníkům, kteří mou práci četli a mnohdy mě svými připomínkami inspirovali.

Abstrakt

Bakalářská práce „*Socializace a sport. Vliv výkonnostního sportu na životní cesty jedince*“ se zabývá socializačními procesy ve výkonnostním a vrcholovém sportu v České republice. Dále se zaměřuje na vliv sportu na mimosportovní život sportovce. Cílem práce je kvalitativní metodou zjistit, popsat a analyzovat kdo všechno se podílí na sportovní socializaci. Konkrétně se práce zaměřuje na významné druhé a jejich vliv na sportovní participaci jedince a na následný vliv zobecněných druhých. Bakalářská práce také sleduje jiné vlivy na sportovní participaci a na subjektivní pojetí sportu konkrétním sportovcem. V empirické části výzkumu je i podkapitola věnovaná vizuální reprezentaci sportovní socializace. Zvolený problém jsem zkoumal na základě analýzy polostrukturovaných rozhovorů, které jsem vedl s šestnácti výkonnostními a vrcholovými sportovci České republiky.

Klíčová slova

Socializace, sport, sportovní socializace, výkonnostní sport, vrcholový sport, sport v České republice, mimosportovní život

Abstract

The bachelor thesis "*Sport socialization. Impact of professional sport in life outside the sport*" examines the processes of socialization in competitive and professional sport in the Czech Republic. Furthermore the thesis focuses on the impact of professional sport in life outside the sport. Aim of this bachelor thesis is to identify, describe and analyze who all participates in the sport socialization, by using qualitative research method. Specifically the thesis deals with significant others and generalized others and their impact on sport participation of the individuals. Thesis also observes other potential influences on sport participation. One of the subchapters is devoted to vizual representation of sport socialization. The research problem was investigated based on the analyze of semi-structured interviews held with sixteen profesional and competitive athletes from the Czech Republic.

Keywords

Socialization, sport, sport socialization, competitive sport, profesional sport, sport in the Czech Republic, life outside sport

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	10
1.1 Sport	10
1.2 Stručný vývoj sportu v západních společnostech	13
1.3 Sport v České republice	15
1.4 Sociologie sportu.....	18
1.5 Co může ovlivňovat sportovní participaci	19
1.5.1 Věk	19
1.5.2 Gender	19
1.5.3 Rodina	20
1.5.4 Vrstevnické skupiny	21
1.5.5 Prostorové faktory	21
1.5.6 Ekonomický kapitál.....	22
1.5.7 Kulturní kapitál.....	23
1.6 Socializace	23
1.6.1 Socializace a sport	24
2 Metodologická část	27
2.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky	27
2.2 Metoda a technika sběru dat.....	27
2.3 Prostředí výzkumu	29
2.4 Výběr vzorku.....	29
2.4.1 Gender	30
2.4.2 Věková struktura	30
2.5 Analytické postupy	32
2.6 Etické aspekty výzkumu	32

2.7 Sebereflexe	32
3 Empirická část	34
3.1 Analýza	34
3.2 Analytické kategorie	35
3.2.1 Subjektivní pojetí sportu	35
3.2.2 Významní a zobecnění druzí ve sportu	37
3.2.3 Psychologické aspekty sportu	49
3.2.4 Vlivy na sportovní participaci	52
3.2.5 Vizuální reprezentace sportovní socializace	67
4 Hodnocení kvality výzkumu	71
5 Poznámky pro další výzkumy	73
Závěr	74
Použitá literatura	77
Přílohy	I
Příloha 1.: Scénář rozhovoru	I
Seznam tabulek a obrázků v práci	IV

Úvod

Snad každý na světě se alespoň jednou v životě provozoval sportovní aktivitu. Ať už to bylo na dobrovolné bázi v nějakém sportovním klubu, nebo to bylo nedobrovolné jako například na hodinách tělesné výchovy ve škole. Sport se dostal do školních osnov, má samostatný program v televizi, existují samostatné sportovní zprávy, lidé se sportovci inspirují, vzhlíží k nim, nebo je kritizují a slovně napadají. Sport je všudypřítomný a nejde se mu ubránit. Alespoň v nějaké formě se ke každému z nás dostane. Sportovní fanouškovství, vysokohorská turistika, vrcholový a výkonnostní sport, sportovní zprávy a další formy sportu jsou nedílnou součástí každodenního života české společnosti.

Bakalářská práce se věnuje socializaci a sportu, vlivu výkonnostního sportu na životní cesty jedince. Práce je rozdělena na teoretickou část, metodologickou část, analytickou část a závěr.

Teoretická část je věnována sportu, vývoji sportu, socializaci, sportovní socializaci a co má vliv na sportovní participaci. V metodologické části uvedu výzkumný problém a výzkumné otázky, metodu a techniku sběru dat (polostrukturovaný rozhovor a foto-elicítace), prostředí výzkumu, výběr vzorku, analytické postupy, etické aspekty výzkumu a podkapitulu o sebereflexi. Empirická část pak bude obsahovat samotnou analýzu získaných dat. V závěru pak shrnu analýzu a odpovím na výzkumné otázky, zhodnotím kvalitu výzkumu a přiložím poznámky pro případné další výzkumy zabývající se obdobnou tematikou.

U pojmu socializace bych chtěl vycházet z Bergera a Luckmanna, Jaye Coakleyho či Aleše Sekota. V práci bych se chtěl detailněji zaměřit na vlivy na sportovní participaci. Některé vybrané vlivy popíšu už v teoretické části, empirická část pak bude sledovat, zdali aktéři výzkumu tyto vlivy potvrdí, nebo zmíní jiné. Socializace a sport bude ústředním tématem jak teoretické, tak empirické části práce. Chtěl bych se zaměřit na významné a zobecnělé druhé ve sportu, což může velmi úzce souviset se sportovní participací jedince. Pojem sport bude detailněji rozpracován v úvodu teoretické části, stejně jako jeho vývoj v západních společnostech a České republice.

Jelikož se práce věnuje sportu, budu se zajímat také o subjektivní chápání sportu jedincem. Rád bych analyzoval, co vlastně sport jako takový znamená pro samotné účastníky výzkumu a co všechno mu připisují. Jelikož jsou výkonnostní a vrcholoví sportovci často socializováni do prostředí sportu již v útlém věku, je důležité osvětlit, jak vlastně sport chápou, čím pro ně sport je. V kapitole psychologické aspekty sportu bych se chtěl věnovat psychickému a fyzickému nátlaku, který je na sportovce kladen. Dále budu analyzovat vizuální reprezentaci sportovní socializace. Data pro tuto analýzu budu čerpat z úvodu rozhovoru, kdy byla využita metoda foto-elicítace.

Účastníci předloženého výzkumu, kteří se zúčastnili polostrukturovaných rozhovorů, jsou vrcholoví či výkonnostní sportovci a jak vyplývá z definic těchto dvou typů sportu, jedná se o organizované systematické pohybové aktivity za účelem dosáhnout co nejlepšího výsledku [Čechák a Linhart, 1986, strany 101-123; Sekot, 2008, strany 28-33].

Jako výzkumný problém si chci stanovit: „Co ovlivňuje sportovce při výběru sportu a následný vliv sportu na životní cesty sportovce a role sportu v socializačním procesu“ V tomto výzkumném problému pak budu sledovat tři výzkumné otázky:

- **Jaké to je být výkonnostním sportovcem v ČR?**
- **Jaký byl vliv sportu na mimo-sportovní život?**
- **Jak může jedinec těžit ze své sportovní zkušenosti během socializace do společnosti?**

1 Teoretická část

1.1 Sport

Pod pojmem sport dnes rozumíme různé činnosti, které mohou mít povahu buď kompetitivní, nebo čistě zábavnou. Slovíčko „sport“ bylo poprvé použito v Anglii během devatenáctého století. Je odvozeno z latinského slova „disportare“ – „bavit se“. Slovo sport tak poukazovalo také na dobovou představu ohledně přínosu sportu společnosti. Byla to zábava, relaxace a rekreace. Pro některé lidi té doby byl však sport profesí. S popularizací sportu se dále pojí napojení různých profesí, které tak tvoří odvětví „*průmyslu volného času*“. Kořeny sportu sahají dále než do devatenáctého století a přesahují i oblast Anglie (*Více kapitola: Stručný vývoj sportu*). Avšak sport, jak ho dnes známe byl dotvořen v Anglii právě v 19. století. [Čechák a Linhart, 1986, strany 7-11]

Sport je možné dělit na vrcholový, výkonnostní a rekreační, přičemž na aktéry prvních dvou typů se zaměřím ve své práci [Čechák a Linhart, 1986, strany 101-123; Sekot, 2008, strany 28-33]. Výkonnostní a vrcholový sportovec mají stejný cíl. Jejich cílem je systematicky trénovat a následně podat co nejlepší výkon a porazit soupeře. Výkonnostní sport je pak oproti vrcholovému sportu realizovaný neprofesionálně. Vrcholový sport je provozován profesionálními sportovci. Do jisté míry můžeme sledovat propojenost rekreačního, výkonnostního a vrcholového sportu, kdy například sportovec provozoval rekreační sport, posléze přešel na výkonnostní a postupně postupuje do sféry vrcholového sportu, zatímco vrcholoví sportovci po ukončení své kariéry mohou postupovat do sportu výkonnostního, v některých případech mohou dojít až ke sportu rekreačnímu. Rekreační sport je pak časově méně náročný, systematicky většinou neukotvený, finančně i materiálně dostupnější, neorganizovaný. Rekreační sportovci berou své soupeře jako možnost vzájemného porovnání se, výkonnostní a vrcholový sportovec chce protivníka porazit, neboť je to „*nepřítel*“ [Sekot, 2008, strany 28-33].

Někteří lidé vnímají sport pasivně, ale někteří se aktivně účastní fyzických aktivit. Sport se v dnešní době vyskytuje ve všech masových médiích vedle nejdůležitějších

tuzemských a světových zpráv. To může mít i pozitivní vliv na konkrétní sportovní odvětví, kdy díky lepší informovanosti o daném sportu se může rozšířit jeho členská základna.

Sport je dynamicky se vyvíjející zábavní průmysl, který má přesah i do jiných oblastí lidského života. Tento mezinárodní fenomén je mnohdy důležitý pro politickou či ekonomickou scénu, což může být pro sport hrozbou. Zneužití sportu můžeme vidět často v dějinách lidstva, kdy byl pro svou masovou popularitu například zneužit pro politické cíle dané země, kdy jako příklad mohou posloužit olympijské hry roku 1936 v Berlíně či v Los Angeles roku 1980. Sport je úzce propojen s kulturními zvyklostmi konkrétní společnosti a je provázán s důležitými oblastmi jejího života [Sekot, 2008; strany 7-13].

Sport je také fyzická aktivita, která je regulována pravidly. Tato aktivita je měřena a výsledky jsou porovnávány s ostatními aktéry. Pro přesnou definici můžeme citovat text od Rady Evropy: Revidované evropské sportovní charty: *„Sportem se rozumí všechny formy fyzické aktivity, které jsou provozovány příležitostně nebo organizovaně a které usilují o vyjádření či vylepšení fyzické kondice a duševní pohody, utváření společenských vztahů či o dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“* [COUNCIL OF EUROPE, 1992] K účelům této práce je definice sportu provedena Radou Evropy moc obsáhlá, neboť se zabývá jak organizovaným, tak rekreačním sportem. Zde se budeme zabývat pouze organizovanými fyzickými aktivitami.

S další definicí sportu přichází profesor Aleš Sekot, který uvádí, že sport je institucionalizovanou fyzickou aktivitou, která je motivována zlepšením kondice, osobním prožitkem nebo je motivována konkrétním výsledkem či výkonem. Sport se jako sociálně-kulturní jev mění v kontextu místa a času. *„Sport je místem socializační zkušenosti spíše než zásadním zdrojem odlišujících socializačních výsledků.“* [Sekot, 2008, strana 28]

V sociologické encyklopedii, spravované Sociologickým ústavem AV ČR, je sport definován jako jakákoliv fyzická aktivita, která má povahu hry buď se sebou samým či se soupeřem. Sport má daná pravidla a zásady fair play a také vysokou míru organizovanosti, profesionalizace, diferenciací rolí, orientovanosti na výkon. [Sociologická encyklopedie, 2017]

Čechák s Linhartem ve své knize tvrdí, že sport není pouze kompetitivní fyzická aktivita založená na výkonu. *„(Sport) Často představoval svéráznou životní orientaci,*

specifický světový, estetický a etický názor...“ „Sport vyjadřoval určitý životní způsob, určité hodnoty a zájmy také na úrovni jednotlivých tříd, vrstev a jednotlivců.“ [Čechák a Linhart, 1986, strana 9]

Pro zajímavost Cambridge slovník definuje sport jako hru, soutěž či aktivitu, k jejímuž vykonávání je zapotřebí fyzická aktivita a určité dovednosti. Sport je normován pravidly a je vykonáván pro zábavu a/nebo jako náplň práce. [Cambridge dictionary, 2021] Oxfordský slovník však k této definici ještě přidává, že sport je soupeření jednotlivce či týmu proti soupeřům za účelem zábavy. [Oxford dictionary, 2021] Podle této definice by bylo možné vyřadit všechny nekompetitivní pohybové činnosti z pojmu sport.

Podobně jako oxfordský slovník, také Giulianotti zdůrazňuje soutěžení ve sportu. Sport definuje jako strukturovaný, cílově orientovaný, kompetitivní, hravý a kulturně situovaný. Tato definice vynechává například možnost počítat za sport chození či činnosti, které jsou strukturně neukotvené. [Giulianotti, 2005, prolog xii-xiii]

Na konferenci Olympijského výboru z roku 1996 je pak explicitně napsáno, že sport je ve 21.století „*důležitý kulturní faktor ovlivňující kvalitu lidského života*“. Dle finální deklarace z konference může sport zlepšit fyzické, mentální a sociální zdraví. V dokumentu je dokonce zdůrazněno, že sport hraje primární úlohu pro psychické a mentální zdraví. Sport má dle výboru schopnost překračovat skupinové rozdíly a může tak přispět k řešení politických, rasových a náboženských sporů ve světě. Dále je sportu, v bodech tzv. Soulské deklarace, připisována funkce sociální sítě, další jeho schopností je podpora rodinných a celkově sociálních vazeb či podpora fyzické výchovy. Sport je náplň volného času a slouží jako preventivní ochrana proti konfliktnímu anti-sociálnímu chování. V dalších konferencích jsou tato témata rozvíjena. Z konference z roku 2013 bych pak rád poukázal na důraz, který je kladen na sportovní výchovu dětí ve škole, kdy Wilfried Lemke říká: „*Sport může významně přispět k dosažení rozvojových cílů tisíciletí organizace spojených národů.*“ [The International Olympic Committee Past Conferences, 1996 a 2013]

Komise Evropských Společenství vydala roku 2007 tzv. Bílou knihu o sportu, ve které zdůrazňuje, stejně jako Olympijský výbor, blahodárnost sportu. Vyzdvihuje funkci sportu jako tvůrce společenských hodnot, jakými jsou například solidarita, týmový duch či tolerance. Komise Evropských Společenství dále klade do popředí socializační účinky

sportu. Fyzická aktivita je v dokumentu „*Bílá kniha o sportu*“ brána jako dobrý prostředek pro udržení veřejného zdraví. Komise si dále uvědomuje dopingovou hrozbu, která se ve sportu vyskytuje. Doping je brán jako hrozba „*otevřeného a poctivého soutěžení*“, proto ho chce Komise Evropských Společenství vymýtit z oblasti sportu. Zajímavým bodem „*Bílé knihy o sportu*“ je bod 2.5 *Využití potenciálu sportu pro účely sociálního začleňování, integrace a rovných příležitostí*. V tomto bodě je zdůrazňovaný vliv sportu na společnost, kde sport pomáhá vytvářet „*integrovanější společnost*“. Sport je také skloňován s integrací imigrantů. [Komise Evropských Společenství, 2007]

1.2 Stručný vývoj sportu v západních společnostech

Za počátky her můžeme považovat vývoj loveckých nástrojů, které byly následně užívány pro lov zvěře. Lidé se cvičili v užívání těchto nástrojů. Vidíme zde první náznaky organizované fyzické aktivity. Samozřejmě do počátků sportu patří různé rituály, které měly různou podobu. Rituály často bývaly fyzické činnosti, které byly přesně organizovány. Prvními hrami jsou převážně hry bojové, lovecké – cvičení se zbraněmi. Postupnou domestikací se člověk propracovává k možnosti využití koně, na kterém může jezdit. V době bronzové můžeme například nalézt bojový vůz. V době železné už dochází k sociálně diferencované tělesné přípravě. Nejstarším sportem je zápas, kde nejstarší nález o něm máme z 26. století př. n. l. z Mezopotámie. Nejstarší písemnou zmínku pak najdeme v Eposu o Gilgamešovi. [Strachová a Grexa, 2014, strany 15-22]

V pravěku za zrodem her můžeme vnímat hlavně instinkty, práci a intelekt. Pohyb byl pro člověka vždy přirozený a postupným zdokonalováním se v pracovní činnosti vzniká volný čas, který lze využít k jiným činnostem nežli k práci. Člověk se tak mohl zdokonalovat v nových schopnostech. Mnohdy se jednalo o nové techniky boje či práce. Volný čas mohl být také tráven formou přípravy na obřady, slavnosti, hry. Všechny nově nabyté schopnosti sloužily pro každodenní život. [Strachová a Grexa, 2014, strany 15-22]

Ve své knize „*Dějiny sportu*“ rozlišují Ján Grexa a Milena Strachová tři předpoklady vzniku tělesných cvičení. Prvním z předpokladů je záměrně realizovaný pohyb sloužící k přežití. Druhým předpokladem je rozšiřování a kultivace instinktivních pohybů. Poslední podmínkou je postupně vznikající činnost mimopracovního charakteru. [Strachová a Grexa, 2014, strany 15-22]

Sport se nadále vyvíjel, stejně jako společnost a člověk jako takový. Ve starověku (4000 př.n.l. – 476 n.l.) přichází trend nepřístupnosti sportu všem. Cvičení, soutěže, hry či tanec nebyly přístupny všem, jak tomu bylo v pravěku. Přístup byl odepřen otrokům, neplnoprávným občanům a často i ženám. Ve starověku se také začínají tělesná cvičení oddělovat od pracovního a branného charakteru. Cvičení nadále připravovala na boj, avšak plnila i výchovné a vzdělávací poslání, jako i poslání zdravotní a zábavné. [Strachová a Grexa, 2014, strany 23-49] Řečtí bojovníci díky sportu měli sílu nosit zbraně a uměli s nimi bojovat [Olivová, 1979, strany 72; 80]. Řekové neznali pojem sport, užívali pojmu agón. Toto slovo můžeme přeložit jako závod či zápas. Starověcí Řekové kladli důraz na souhru duše a těla. Tělesnou a duševní krásu nazývali kalokagathie. [Strachová a Grexa, 2014, strany 23-49]

Ve středověku (476 n.l. – 1650) se do popředí dostává křesťanská církev, a to převážně v oblasti vzdělání. Církev mnohé hry zakazovala, nicméně i tak ve středověku vzniklo mnoho her. Určité typy sportů byly stále výhradně pro šlechtu, ale i nešlechtný lid měl čas na fyzické aktivity. Pro šlechtu byl typický šerm, střelba z luku či praku, hod kopím, rytířské turnaje, zápas, lov. Neurození lidé pak provozovali tanec, zápas, závody, „pracovní“ tělesnou výchovu. V pozdním středověku pak dochází k formování atletiky či gymnastiky, jsou také budovány speciální objekty pro dané sporty. [Strachová a Grexa, 2014, strany 51-66]

V období novověku se postupně zdokonaluje tělovýchovný systém a tělovýchova přichází jako povinný předmět do škol. Vznikají sportovní svazy, kluby a tělovýchovné systémy. V roce 1896 jsou obnoveny Olympijské hry. Sport se postupně internacionalizuje a komercializuje. Politika začíná využívat sport pro své účely. V první polovině dvacátého století se rozvíjejí vědy o sportu. Druhá polovina dvacátého století pak přináší velký nárůst volného času způsobený rostoucí technizací. Sport se stává odvětvím ekonomiky a národního hospodářství. Společnost integrovala sport do všech možných sfér života a propojila ho tak s kulturou. Roku 1992 pak byla podepsána Evropská charta sportu. [Strachová a Grexa, 2014, strana 67]

1.3 Sport v České republice

Na území dnešní České republiky se našly pozůstatky předmětů z pravěku, které byly užívány na „sport“, jak bychom tuto aktivitu pojmenovali dnes. Našly se zde například zvířecí kosti, které sloužily jako saně či brusle. Pokud postoupíme do období feudalismu, byla v Českých zemích typická vojenská příprava a tzv. pracovní tělesná výchova. V tomto období také můžeme pozorovat společenskou diferenciaci nejen v oblasti sportovních aktivit, kde se aktivity lišily dle postavení ve společnosti – šlechta, měšťané a lid na venkově. Raný středověk pak patřil soubojům, bojům jezdců na koních a podobně. Raně středověké prameny dokládají fyzické aktivity: bruslení, tanec či plavání. Hry byly součástí přípravy na každodenní život a to například i život náboženský, kdy lidé prováděli rituální obřady. [Strachová a Grexa, 2014, strany 131-133]

V období národního obrození (1780-1848) dochází k systematizaci tělesné výchovy, kdy tělesná výchova je součástí školních osnov, a pro dospělé vznikají sportovní organizace. Za významné české propagátory sportu můžeme považovat například Jana Malypetra, Adolfa Hájka, Jindřicha Fügnera, Josefa Rössler-Ořovského či Jiřího Stanislava Guth-Jarkovského. Tělovýchovná organizace Sokol vznikla roku 1862 a jeho zakladatelem byl Miroslav Tyrš. Češi tak byli vzorem pro okolní státy, které zakládaly své sokolské sbory. V roce 1908 pak vzniká organizace Orel, což je organizace sdružující tělocvičné katolické odbory. Samostatné kluby na našem území začaly vznikat kolem roku 1860. O necelé čtvrt století na to začaly vznikat sportovní svazy. [Strachová a Grexa, 2014, strany 139-140]

Spolek Sokol, nejdůležitější instituce pro institucionalizaci sportu v Česku, vznikl i díky požadavkům tehdejší doby na fyzickou zdatnost jedinců. Na vzniku spolku a jeho charakteristických heslech se dále podíleli Barák, Mánes či Fügner. Sokol nebyl zaměřen pouze na cvičení svých členů, ale i na jejich vzdělávání v oblasti kultury. Spolek také organizoval společenské akce. Nejznámější Sokolskou akcí jsou tzv. „všesokolské slety“, kde první z nich se konal roku 1882. Sokol se postupně dostával i do okolních zemí například na Slovensko či do Podkarpatské Rusi. Začátkem dvacátého století vrcholí výstavba sokoloven na československém území. Sokolové se již od svého počátku zapojovali do různých světových bojů – například jako legionáři v Rusku, ve vojenské skupině „Nazdar“ (legie ve Francii), jako odbojová skupina (např. spolupráce na atentátu na R. Heydricha) nebo se zapojili do bojů druhé světové války. S nástupem komunismu v Československu se

Sokol postupně dostává pod vliv vládnoucí strany a jako samostatný dobrovolný spolek zaniká. Po pádu „Železné opony“ byl Sokol obnoven. [Sokol, 2021]

Roku 1908 byl založen orgán, který měl spravovat sportování v Čechách. Byla to Česká sportovní rada. Největším tělovýchovným spolkem v ČSR byl nadále Sokol – v roce 1937 měl Sokol 818 188 členů, přičemž například ve všech sportovních svazech v ČSR roku 1934 bylo registrováno 191 073 sportovců. V dělnickém hnutí vznikla dvě opoziční hnutí, a to Federace dělnických tělovýchovných jednot a Svaz dělnických tělovýchovných jednot. Obě hnutí roku 1921 pořádala svá „cvičení“ – spartakiádu a dělnickou olympiádu. Celková politická situace v Československu vedle ke vzniku mnoha rozdílným organizacím zaměřujících se na tělovýchovu. [Strachová a Grexa, 2014, strany 142-152]

V období Protektorátu Čechy a Morava Sokol byl jediným povoleným tělovýchovným spolkem svaz dělnických tělovýchovných jednot. V roce 1941 zanikl Sokol a 1943 Český olympijský výbor. Sportovní spolky byly tolerovány, neboť neměly žádné politické zájmy. Postupně vznikl odboj proti nařízením nacistického Německa, kterými se měly řídit sportovní organizace a tělovýchovné spolky. [Strachová a Grexa, 2014, strany 172-174]

Po válce, mezi lety 1945 a 1948 vznikají dvě možnosti spojení tělovýchovy a sportu. Jednou z nich je sloučení obou v jedno, druhou federativní spojení, kdy by byl společný řídicí orgán, ale byla by zachována určitá samostatnost každé z disciplín. [Strachová a Grexa, 2014, strany 177-178]

Následující roky se nesou ve znamení socialistického systému, který byl v Československu u moci. Vládnoucí strana si byla vědoma možností, které sport naskýtá a snažila se o rozvoj vrcholového sportu, díky němuž bylo možné demonstrovat svou sílu v mezinárodních soutěžích. Rozvíjejí se systémy soutěží a tréninků. Od roku 1975 se v pětiletých cyklech konaly Spartakiády, což byly silně zideologizované monstrózní akce. [Strachová a Grexa, 2014, strany 201-202]

Po roce 1989 dochází k reorganizaci sportovního a tělovýchovného hnutí. Došlo k redukci dostupných sportovních kroužků ve školách. Stát financuje sport ze svého rozpočtu a sport je ještě financován společností SAZKA. V tomto období můžeme sledovat výkonnostní pokles napříč sporty [Strachová a Grexa, 2014, strany 210; 215]. Sport se po roce 1989 osvobodil od státní a politické moci. Otevírá se možnost stát se profesionálním

sportovcem, což nebylo za socialismu možné. Během socialismu se jednalo o „tajnou“ formu kariéry. Rok 1989 s sebou přináší i nové možnosti v oblasti podnikání, kdy je možné podnikat privátně, z čehož profituje nejenom sportovní odvětví. Stratifikace společnosti měla za následek vznik sportu jako něčeho těžko dosažitelného pro méně majetné lidi. Některé sporty se tak staly aktivitami pouze pro majetné. [Sobry, 2012, strana 11-38] Období po roce 1993 charakterizují Strachová s Grexa jako období „evoluční“, kdy už nedochází k převratným změnám. [Strachová a Grexa, 2014, strana 216]

Z ankety prováděné SportCentral roku 2012 vyplývá, že nejoblíbenějším sportem v České republice je fotbal poté cyklistika a na pomyslném třetím místě je hokej. Pokud se však podíváme na data ukazující nejčastěji provozovaný sport, do popředí se nám dostane cyklistika (15,5 % z 3437 respondentů), fotbal (10,8 %) a volejbal (7,2 %). [SportCentral, 2012] Dle statistik Českého statistického úřadu se toto pořadí v roce 2017 změnilo a na prvním místě je fotbal, poté atletika, na třetím místě tenis a na čtvrtém florbal. Zajímavá je například desátá příčka, na které je lední hokej se základnou 34 862 hráčů, před hokejem jsou šachy, které mají základnu o zhruba 130 registrovaných hráčů větší. Ze statistik Českého statistického úřadu také vyplývá, že 40 % lidí nesportuje. [Český statistický úřad: Statistika sportu: základní ukazatele 2017, 2019] Anketa SportCentral však udává, že naprostá většina respondentů byli sportovci rekreační. Data Českého statistického úřadu jsou proti tomu podložena členskou základnou daného sportu ve zkoumaném období. Data Eurostatu z roku 2014 ukazují, že v České republice provozuje sport, fyzickou či rekreační aktivitu minimálně jednou týdně 34,7 % lidí (15+). Z toho se pak 33 % žen aktivně zapojuje do fyzického cvičení a 37 % mužů. Průměrem v Evropské unii je 43 % sportujících jedinců v populaci, avšak rozdíly mezi nejvíce sportujícími státy a nejméně sportujícími státy jsou až 70 %. [Eurostat, 2014] Číslo uvádějící procenta fyzicky cvičících lidí v České republice se však neshoduje s číslem, které uvádí Český statistický úřad pro rok 2017 [Český statistický úřad: Statistika sportu: základní ukazatele 2017, 2019]. Je možné, že došlo ke zvýšení počtu lidí, kteří se věnují fyzickým aktivitám. Důvodem může být také odlišná věková hranice pro výzkum, čas věnovaný sportu či rozdílné techniky sběru dat.

Pokud se podíváme na data Eurostatu, která ukazují procentuální zastoupení fyzicky cvičících jedinců v určitých věkových kategoriích, je Česká republika v kategoriích 15-24 a 25-34 nad evropským průměrem. V nejmladší zkoumané kategorii sportuje 68 % jedinců, v kategorii 25-34 je to 54 %. Se vzrůstajícím věkem se procenta snižují zhruba o 10 % každých 10 let. [Eurostat, 2014]

1.4 Sociologie sportu

Sociologie sportu zkoumá spojitosti mezi sportem a společností. Odvětví sociologie zabývající se sportem se dělí na dva přístupy a to „sociologie sportu“ a „sociologie ve sportu“. Sociologie sportu chce pomocí výpovědí aktérů lépe pochopit společnost. Zabývá se sportem jako institucí, kulturním vzorem či společenským subsystémem. Sociologie ve sportu je prakticky užívána a řeší se jí problémy například v tréninku, organizační problémy či při zpracovávání sportovních pravidel. Čechák s Linhartem ve své knize „Sociologie sportu“ zdůrazňují nutný interdisciplinární přístup ke zkoumání sportu. [Čechák a Linhart, 1986, strany 11-15]

Francouzský sociolog Emil Durkheim tvrdil, že sport má spojitost s náboženstvím. Sport je dle Durkheima nápodobou náboženských ceremoniálů a rituálů. Touto optikou je sport kvazináboženský ceremoniál. Naopak, Max Weber vnímal sport jako zdroj sociálních identit pro sociální aktéry, kteří je konstruují uvnitř systémů rolí. Aktéři jsou ovlivněni předpokládanými ohlasy zobecněných druhých (týmu) nebo blízkými druhými (například trenér). Interakcionista George H. Mead zastával názor, že sport umožňuje dětem stát se členem společnosti a získávají díky němu osobnostní charakter. Díky sportu děti získávají názor ostatních, což ovlivňuje jejich chování. Louis Guttman o sportu tvrdí, že podkopává férovou hru. Sportovní disciplíny jsou různě interpretovány a mnohdy znatelně proměněny na základě kulturních zvyklostí dané společnosti. Guttman také definoval sedm aspektů procesu moderní „sportizace“ – sekularizace, meritokracie, specializace, racionalizace, byrokratizace, kvantifikace a honba za rekordy. Ritzerův pojem McDonaldizace je také možné aplikovat na sport. McDonaldizace do sportu přináší zranění hráčů, či v chudších komunitách vyloučení ze společnosti. Neo-marxisté tvrdili, že sport je ideologicky zajímavý prostředek, který lze dobře využít pro ideologické účely. Slovy Adornovými je sport replika fyzické pracovní dřiny, která se stává něčím, co se lidé musí naučit si užívat. [Giulianotti, 2005, strany 1-7; 16-17; 20-28; 31-33; 34-35]

1.5 Co může ovlivňovat sportovní participaci

1.5.1 Věk

Věk má velký vliv na sportovní participaci. Jedinci nižšího věku jsou často do kroužků přihlašováni rodiči, takže si svou participaci mnohdy sami nevybírají. V pozdějším věku se sportovní participace proměňuje více na dobrovolnou. S narůstajícím věkem klesá podíl účasti ve sportu, což platí v podstatě pro celou Evropu, kdy například v Dánsku je klesání participace velmi pozvolné, zatímco v Bulharsku, Řecku či v ČR je klesání participace na sportu z pohledu věku výraznější [Eurostat, 2014]. Zde je nutné zdůraznit, že výkonnostní a vrcholový sport může mít jinou věkovou základnu nežli sport rekreační. Obecně lze konstatovat, že například ve výkonnostním sportu sportovci nesetrvávají do pozdních let svého života.

Jak jsem již zmiňoval v kapitole „Sport v České republice“, s přibývajícím věkem ubývá aktivně se zapojujících lidí do sportu. Vyplývá to z dat Eurostatu z roku 2014, kde je uvedeno, že například z populace lidí 65+ v ČR sportuje 10 % jedinců [Eurostat, 2014]. V roce 2014 bylo v České republice 1 880 406 lidí starší 65 let věku. [Český statistický úřad, 2014] Deset procent sportujících pak vychází na zhruba 188 040 aktivně cvičících jedinců. Celkový počet obyvatel byl 10 538 275 osob [Český statistický úřad, 2014] a data z Eurostatu [Eurostat, 2014] udávají, že se na aktivní fyzické participaci v ČR podílelo 35 % lidí. To odpovídá 3 688 396 aktivním jedincům.

1.5.2 Gender

V roce 2014 v české populaci starší patnáct let sportovalo méně žen nežli mužů. Ženy sportovaly lehce pod republikovým průměrem, který byl 35 %, muži cvičili zhruba o stejná procenta více, nežli byl průměr sportovních participantů. Průměr sportujících mužů a žen v Evropské unii byl 45 % ku 40 %. V Německu, Dánsku či na Islandu ženy participují více na fyzických aktivitách nežli muži. Ve Finsku, v Rakousku a ve Švédsku se procenta v roce 2014 shodovala. Největší rozdíl mezi muži a ženami z pohledu účasti na fyzických aktivitách zaznamenalo Portugalsko, Španělsko či Bulharsko. [Eurostat, 2014]

Velký genderový rozdíl můžeme vidět v peněžních odměnách pro muže a ženy. Tak zvané „prize-money“ a platy se v některých sportech razantně liší. Pokud srovnáme

například plat fotbalisty Lionela Messiho s fotbalistkou Carli Lloyd. Messi dle magazínu Forbes vydělal za rok 2020 126 milionů dolarů [Forbes, 2020], Lloydová vydělala za stejný rok 518 000 amerických dolarů [SportMob, 2020]. U profesionálních cyklistů je tomu stejně. Například cyklista Peter Sagan si vydělal v roce 2018 šest milionů eur. V roce 2020 si Annemiek van Vleutenová vydělala 125 000 eur a v roce 2021 to bylo 250 000 eur [ProCyclingUK, 2021]. Rozdíl v podpoře žen a mužů ve sportu můžeme také vidět v Americe na Univerzitách, kde ženy dostávají méně o zhruba 133 milionů amerických dolarů na sportovní stipendia nežli muži [Dworkin a Messner, 2002, strany 347-351]. Stejně tak se liší pozornost sponzorů, která je věnována mužům a ženám.

Maskulinita je se sportovní participací spojena již od počátku pohybových aktivit kdy, jak uvádím v kapitole o historii sportu, fyzické aktivity byly přednostně pro muže. V pozdějších letech tento trend upadal, ale stále byl sport a fyzická aktivita vnímána jako výsada převážně mužská .

Alan Warde se dotazoval respondentů v Británii, proč se podílejí na sportovní participaci. Rozdíl mezi muži a ženami byl v tom, že ženy dělají sport hlavně kvůli relaxaci a úniku z práce a povinností. Muži odpovídali, že sport je pro ně soutěž a dělají ho kvůli týmovému duchu a lidem, se kterými sportují. [Warde, 2006, strany 107-122]

1.5.3 Rodina

Rodina je jen těžko nahraditelnou institucí. První kontakt se světem je jedinci zprostředkovaným skrze rodinu. Definice rodiny je však v dnešní době velmi obtížná, neboť již neplatí tradiční kritéria, jakými byl například sňatek. Rodina je systém, který má za cíl vytvářet stabilní prostor pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí. Je to prostředí, do kterého se člověk rodí a nemůže to nijak ovlivnit. Můžeme rozlišovat mezi nukleární a rozšířenou rodinou, kdy nukleární rodina jsou rodiče a jejich děti, rozšířená rodina jsou všichni příbuzní jedince. Funkce rodiny je biologickoreprodukční, sociálně-ekonomická, ochranná funkce, socializačně-výchovná, rekreační (zábavná) funkce a v neposlední řadě funkce emocionální. [Kraus, 2008, strany 79-83]

V rodině dochází k první socializaci jedince s okolím. Rodina je multidimenzionální podstata, takže socializace neprobíhá pouze prostřednictvím starších členů domácnosti. I mladší členové domácnosti mohou socializovat například své rodiče. [Sekot, 2008, strany 19-23]

Rodiče ovlivňují účast dětí na sportu třemi cestami. (1) Rodič je pro dítě modelem, rodič dítě trénuje a sám participuje na sportu. (2) Dítě je ze strany rodičů navedeno, jak má interpretovat svou zkušenost. Rodiče dětem sdělují, jak si vedou z hlediska sportovních dovedností a jak je důležitá účast na sportu. (3) Rodič dítěti poskytuje emoční podporu. [Fredricks a Eccles 2005, strana 4]

Ve studii provedené Fredricksenem a Ecclesem rodiče chlapců častěji zdůrazňovali důležitost sportu v životě jejich syna. Rodiče dívek roli sportu v dceřině životě nezdůrazňovali. Navíc rodiče chlapců dle studie nakupují více sportovního vybavení, což napomáhá sportovní participaci jejich synů. Rodiče synů dle Fredericksona a Ecclese vkládají více času do sportovních aktivit svého dítěte nežli rodiče dívek. [Fredricks a Eccles 2005, strany 3-25]

Interpretace úspěchů a popularity je také u každého jiná. Pro dívky jsou podstatné sociální dovednosti a školní úspěchy. Chlapci staví úspěch na základě atletických schopností a sportovních dovedností. Sekot ještě přidává chladnokrevnost a vytrvalost, jako klíčové prvky pro pocit úspěchu u chlapců. [Sekot, 2008, strana 22]

1.5.4 Vrstevnické skupiny

Jedinec se s vrstevnickými skupinami snaží identifikovat a dodržovat skupinové normy chování, postoje a sdílí skupinové hodnoty. Skupina socializuje jedince do společnosti a předává mu normy jednání, zásady, životní cíle či vzory chování. [Kraus, 2008, strany 88-90]

Jedince se na základě vrstevnických skupin může rozhodnout pro aktivní participaci na nějaké fyzické aktivitě. Stejně tak se jedince může stát součástí nějaké skupiny na základě jeho sportovní participace.

1.5.5 Prostorové faktory

Prostředí, ve kterém se jedinec nachází, ovlivňuje jeho participaci na fyzických aktivitách. Jednání člověka je prostředím ovlivněno. Prostředí lidské jednání podporuje, překází mu, formuje člověka, či ho motivuje k jeho jednání. [Kraus, 2008, strany 94-100]

Lokální prostředí se dělí na městské a venkovské. Pro městské prostředí je typické vysoká angažovanost jedince v různých skupinách, anonymita, velká rychlost změn, konzumní způsob života, zánik tradičních autorit. Vesnické prostředí je v podstatě v protikladu k městskému prostředí. Městské a vesnické prostředí se v posledních letech sbližují. Například obyvatelé z venkova dojíždějí za prací do měst. [Kraus, 2008, strany 95-96]

Ve vesnickém prostředí dobře fungují tělovýchovné jednoty. Ve městě je kladen důraz na výkonnostní formu sportu, která znevýhodňuje některé jedince a selektivně si vybírá, kdo se bude sportu účastnit. V porovnání s vesnicí je ve městě mnohem více sportovních příležitostí. Vesnické prostředí absenci center pro fyzické aktivity nahrazuje možností pohybu ve volné přírodě. [Kraus, 2008, strany 94-100]

1.5.6 Ekonomický kapitál

Různé sporty jsou různě finančně nákladné. Souvisí to například s místem, kde se daný sport odehrává či s vybavením, které je na daný sport potřeba. Některé sporty si vyhrajují jakési elitní místo, kdy jejich provozování je tak drahé, že si ho mohou často dovolit jen bohatí lidé. Čím vyšší je sociální status jedince, tím vyšší je pravděpodobnost jeho účasti na fyzických aktivitách. S rostoucím sociálním statusem klesá míra účasti na sportech, které jsou určeny pro nižší sociální třídy. [Wilson, 2002, strany 5-14] Placení tréninků, členství, různých dalších poplatků a koupě vybavení může stát i nemalé částky a pokud na ně jedinec nemá, nemůže se mnohdy zapojit do fyzických aktivit. Některé kluby podporují své svěřence a zařizují jim vybavení či pronájem prostor zdarma či alespoň vyjednají slevu.

Nedostatečně provedená podpora sportu může mít za následek trvalé vyřazení určité skupiny obyvatel z aktivního podílení se na fyzických aktivitách. Čím vyšší je ekonomický kapitál, tím vyšší je účast na sportu. [Špaček, 2014, strana 41]

Jak píše Wilson, participace na sportu vyžaduje peníze a volný čas, což silně ovlivňuje, jací lidé se mohou sportu účastnit. Levnější „proletariátní“ sporty jsou pak více dostupné i lidem bez většího ekonomického kapitálu. [Wilson, 2002, strany 5-14]

1.5.7 Kulturní kapitál

Dosažené vzdělání může hrát roli ve sportovní participaci jedince. Vzdělání může mít vliv na sportovní participaci tím, že podává jedinci více informací o prospěšnosti sportovní aktivity. Druhou možnou interpretací vztahu vzdělání a sportu může být fakt, že sportovní participace sama o sobě je kulturním kapitálem. Čím více kulturního kapitálu jedinec má (determinováno sociální pozicí jedince), tím je pravděpodobnější, že se bude podílet na sportovní participaci. [Špaček, 2014, strany 40-41]

Dle Wilsona studie ukazují, že lidé s více ekonomickým a kulturním kapitálem více tíhnou ke sportu, ale zároveň jsou tyto kapitály na sobě nezávislé. Co je však u těchto kapitálů jiné je jejich vliv na účasti na sportech pro „nižší třídy“ (prole sports; proletariat sports). Lidé s vysokým kulturním kapitálem se častěji neúčastní sportu, který je asociován s nižšími třídami, zatímco vysoký ekonomický kapitál nijak neovlivňuje participaci jedinců na těchto fyzických aktivitách. [Wilson, 2002, strany 5-14] Warde říká, že na základě dat získaných v Británii lze konstatovat, že čím vyšší vzdělání respondent uvedl, tím častější byla jeho participace ve sportu. [Warde, 2006, strany 107-121]

Pierre Bourdieu rozdělil kulturní kapitál na vtělený, objektivizovaný a institucionalizovaný. Participace na sportu tvoří soubor dispozic, podle kterých jednáme, myslíme a vnímáme svět. Díky této charakteristice je sport vtělený kulturní kapitál. Příslušníci různých tříd mají různé představy o tom, co od sportu očekávají. Z dat dotazníků provedených v Británii vyplývá, že 30 % dotazovaných dělá sport kvůli kondici, 21 % kvůli relaxaci, kvůli sociabilitě 12 % a 9 % odpovědělo, že sport pro ně znamená únik od práce a povinností. [Warde, 2006, strany 107-121]

1.6 Socializace

Socializace je proces, který je tvořen sociálními interakcemi, během nichž se formuje identita jedince a jedinec se začleňuje do společnosti. Společnost se bez socializace vytrácí. [Flemer a Valjent, 2010, strana 72] Primární socializací se jedinec stává členem určité společnosti. Dítě je odkázáno na úzký okruh lidí, které si nemohlo samo vybrat. Sekundární socializace je následný proces, který jedince dále učí jeho roli ve společnosti. Sekundární socializace vzniká vytvořením zobecnělého druhého. Někdy se můžeme setkat také s pojmem resocializace, kdy jedinec i v pozdějším věku přejímá nové přístupy ke svým

rolím. Resocializace je vlastně podobná primární socializaci, nicméně se děje během socializace sekundární. [Berger a Luckmann, 1999, strany 149-168; Sociologická Encyklopedie, 2018] Díky tomuto rozdělení můžeme usoudit, že socializace je neustálý proces, který nikdy zcela nekončí. Socializace je dvojitý proces, který neučí jedince pouze chápat sebe sama a svět okolo něj, ale pomáhá mu také naučit se základy pro své chování a pochopit sociální organizaci. [Coakley, 1993, strany 170-171] Socializace není jednosměrný proces. Je to interaktivní proces, během kterého přejímáme informace, které posléze přetváříme v rozhodovací procesy, které jsou klíčové v našem životě, a i pro sociální svět kolem nás. [Sekot, 2008, strana 21]

Pro socializaci je nezbytný kontakt s jinými lidmi. Primární socializace probíhá prostřednictvím významných druhých. Významní druzí jsou většinou členové rodiny, kteří jsou s dítětem v blízkém kontaktu. Sekundární socializace je již vedena zobecněnými druhými. Díky sekundární socializaci si jedinec osvojuje hodnoty společnosti. Média, škola, vrstevníci, ti všichni mají vliv na sekundární socializaci jedince. [Berger a Luckmann, 1999, strany 151-157]

Jay Coakley říká, že lze dělit socializaci a sport do tří možných socializačních procesů (a) socializace do sportu; (b) socializace ze sportu; a za (c) socializace sportem. Socializace do sportu sleduje zahájení a průběh sportovní kariéry. Analýza socializace ze sportu se zabývá ukončením aktivního podílení se na sportování. Socializace sportem mapuje vliv znalostí nabytých během sportovní kariéry v mimosportovním životě. [Coakley, 1993, strana 172; Flemr a Valjent, 2010, strany 76-82]

Pokud vztáhneme socializační mechanismy na sport, je klíčovým mechanismem identifikace a imitace. Identifikace znamená ztotožnění se s nějakým lidským vzorem. Imitace jsou pak přesné vzorce chování a jednání, které jsou kopírovány. Imitace je tak jakýsi okopírovaný vzorec chování a jednání jedince, se kterým se identifikuje. [Flemr a Valjent, 2010, strany 72-74]

1.6.1 Socializace a sport

Kontakt se sportem měl snad každý jedinec v české společnosti. Ať už se jednalo pouze o rychlé školní setkání, nebo organizované oddílové sportování. Socializace a sport není pouze o aktivních sportovcích, ale o všech zúčastněných stranách ve sportu – trenéři, rozhodčí, rodiče či diváci. „Sport se vyvíjí v určitém kulturním klimatu a je výslednicí

sociálně podmíněného hodnotového směřování, utváření vzorců činností a jednání“ [Sekot, 2008, strana 19] .

Během seznamování se se sportem probíhá takzvaná socializace do sportu. Je to průběh začleňování se do sportovní skupiny. Dochází ke ztotožnění se s pravidly určité skupiny. Socializace ve sportu se zaměřuje na socializační procesy typické právě uvnitř sportu. Analýzou socializace během sportu pak sledujeme užitečnost sportu v životě mimo něj. [Flemer a Valjent, 2010, strany 76-82] Jay Coakley by zde ještě zmínil socializaci ze sportu, která se zabývá ukončením aktivního sportovního života. [Coakley, 1993, strana 172]

Sport je nahlížen z několika úhlů pohledu, a tak i sociologie sportu má více možných názorových směrů. Funkcionalisté například tvrdí, že se atleti stávají středem obdivu a úcty. Výskyt rituálů a obřadů ve sportu je prostředek pro posílení společenských hodnot. Sport tlumí napětí a agresi. Pro mladé lidi je sport prostředkem pro socializaci v oblasti zdravé rivality a patriotismu. [Sekot, 2008, strana 33]

Teorie konfliktu vidí ve sportu byznys, který uspokojuje jednotlivcovu chtění zisku a obdivu. Sport tvoří umělé hodnoty, které se nevyskytují během každodennosti reálného světa. Kritická teorie tvrdí, že sport je součástí kultury, využívaná jako mocenský nástroj. Sport zdůrazňuje vítězství lepších nad horšími a je tedy možné ho využít jako poukaz na každodenní přítomnost konkurenčních tlaků. [Sekot, 2008, strana 33]

Všechny roviny socializace spojené se sportem se prolínají, neboť socializace je dlouhodobým nikdy nekončícím procesem. Sport předává jedinci soubor norem a hodnot, které se často liší od běžných, čím dochází k upravování hodnotového systému sociálních norem jedince. Sport je velmi dynamický a proměnlivý. Pokud tento výrok vztáhneme na socializaci, znamená to, že jedinec ve sportu zastává mnohdy více sociálních rolí a některé tyto role mohou být i v konfliktu. Sportovcovo okolí ovlivňuje jeho chování svou odezvou, která může jeho chování podporovat či naopak snažit se o jeho omezení či úplné odstranění. „Proces socializace probíhá v rámci sociální interakce, což znamená, že se člověk socializuje v interakci (sociálním kontaktu) s jinými jedinci, kteří usměrňují jeho zaměření a poskytují mu záměrně či neúmyslně nové vzorce chování, umožňují nabývání vlastností a dovedností nezbytných pro život ve společnosti“ [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strany 101-102]. [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strany 100-114]

Rodiče, trenéři, jiní sportovci, sportovní kluby, ti všichni předávají jedinci specifické zvyky, normy a hodnoty. Pro vrcholové sportovce je typické, že jejich sportovní kariéra začíná již v útlém věku. Právě intenzita sportování ovlivňuje jedincovo pojetí sportu. Prvními socializačními zprostředkovávateli jsou rodiče. Následně během sekundární socializace mají na jedince vliv hlavně trenéři, učitelé či vrstevníci, z nichž si sportovec následně bere inspiraci pro své chování. „Sisjord prokázala vliv sportu na rozvoj identity ve smyslu rozvoje tělesné stránky jako prostředku prezentace sebe sama. Sport pomáhal i definování sociálních pozic a rolí uvnitř skupin mladých aktivně sportujících jedinců [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 107] .“ Významní i zobecnělí druzí mají zásadní vliv na sportovní kariéru jedince. Sportovní kariéru lze rozdělit do čtyř fází: (1) iniciace sportovní kariéry, (2) rozvoj sportovní kariéry, (3) sportovní mistrovství a (4) ukončení sportovní kariéry. [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strany 100-114]

2 Metodologická část

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral kvalitativní metodu sběru dat. Kvalitativní metoda se hodí pro cíle práce, neboť se snažím zaměřovat se na to, jak aktéři vnímají své každodenní interakce v sociálním světě a jakou váhu jim připisují ve svém životě. Jedinečnost každé z výpovědí je pro mou bakalářskou práci klíčová.

2.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Jako výzkumný problém jsem si stanovil problematiku ovlivňování sportovce při výběru sportu a následný vliv sportu na životní cesty sportovce a role sportu v socializačním procesu.

Na základě literatury uvedené výše, rozhodl jsem se v tomto výzkumném problému sledovat tři následující výzkumné otázky:

- Jaké to je být výkonnostním sportovcem v České republice?
- Jaký byl vliv sportu a sportovní socializace na mimo-sportovní život sportovců?
- Jak může jedinec těžit ze své sportovní zkušenosti během socializace do společnosti?

2.2 Metoda a technika sběru dat

Pro samotný sběr dat byla nakonec vybrána forma polostrukturovaných rozhovorů. Původní plán byl využít narativního vyprávění účastníků výzkumu. Po několika zkušebních rozhovorech se však ukázalo, že tato forma sběru dat by mi nedokázala poskytnout potřebné údaje pro následnou analýzu. Rozhovory musely být z důvodu nastalé pandemické situace prováděny prostřednictvím sociálních sítí za využití audiovizuálního spojení s účastníky výzkumu.

Dle autorů knihy „Metody výzkumu ve společenských vědách“ není výzkum provádějící polostrukturované rozhovory konkrétním výzkumným designem, nicméně je studenty vysokých škol hojně využívány. Výzkum založen na polostrukturovaných rozhovorech má za cíl zjistit, co si o daném problému aktéři myslí. Jak konkrétní problém reflektují. [Novotná, Špaček a Šťovíčková, (Eds.), 2019, strana 275]

Pro polostrukturovaný rozhovor je typické také základní vytvoření tzv. „kostry“ rozhovoru. Výzkumník posléze využívá strukturu rozhovoru pouze jako opěrný bod. Pokud se účastník rozhovoru odchýlí od tématu, dobře zvolenými otázkami ho výzkumník může znovu navést na témata spojená s výzkumnými otázkami. Výzkumné otázky však nejsou otázky pro rozhovor. Jsou to pouze jakési výchozí body, ze kterých se následně odvíjejí otázky kladené aktérům výzkumu [Novotná, Špaček a Šťovíčková, (Eds.), 2019, strany 115-117]. Výzkumník během polostrukturovaného rozhovoru reaguje na odpovědi aktéra výzkumu a může se doptávat na otázky spojené s konkrétními odpověďmi účastníka výzkumu. Záleží pak na citu výzkumníka, který se díky dobře kladeným otázkám může dostat blíže ke konkrétním odpovědím, nežli je tomu například u strukturovaných rozhovorů. Jak jsem již zmínil výše, výzkumníkovým cílem je porozumět, jak aktér výzkumu rozumí sociálnímu světu kolem sebe, jak tento svět, popřípadě konkrétní děje, reflektuje [Novotná, Špaček a Šťovíčková, (Eds.), 2019, strana 275].

Polostrukturovaný rozhovor je časově náročný. Jak výzkumník, tak i aktér výzkumu musí počítat s vyšší časovou investicí. Jelikož každý z aktérů má jiné odpovědi, výzkumník musí bedlivě pozorovat, zdali nespojuje odpovědi dvou aktérů chybně. Neboli zdali jeden z aktérů nemluvil o zcela jiném fenoménu nežli druhý. Potom je nemožné provázat obě odpovědi do stejného kódovacího klíče, a tudíž je nemožné je spojit v jednu analytickou kategorii. Výzkumník musí rozumět probíranému tématu a musí umět vhodně využívat doplňující otázky během výzkumu.

Ještě před samotným zahájením polostrukturovaného rozhovoru jsem do výzkumu zařadil foto-elicitaci (photo-elicitation). Foto-elicitace je metoda, kdy účastník rozhovoru komentuje konkrétní obrazové přílohy. Pro využití této metody jsem se rozhodl po provedení několika zkušebních rozhovorů. Zjistil jsem, že fotky na začátku rozhovoru přiměly účastníka rozhovoru k větší interakci s výzkumníkem a k odpovědím, které se vztahovaly na jednotlivé fotografie. Jelikož jsem se ve své práci snažil zaměřit na neformální vztahy sportovců s okolím, bylo pro mě velice zajímavé, jaké fotky si aktéři připraví. Obrazy

evokují hlubší prvky lidského vědomí, nežli je tomu u slov. Části mozku na zpracování vizuální informace jsou starší než části na zpracování verbální informace. Od tohoto faktu jsem si sliboval následné hlubší zamyšlení se jednotlivých aktérů nad odpovědí na verbální otázku rozhovoru. [Harper, 2002, strany 15-22]

2.3 Prostředí výzkumu

Z důvodu pandemické situace, která panovala v době vedení polostrukturovaných rozhovorů (tedy v březnu roku 2021), jsem byl nucen převést rozhovor z fyzického prostředí do virtuálního světa. K setkání se s aktéry výzkumu mi pomohla aplikace Skype a aplikace Facebook. Přes obě aplikace byly prováděny rozhovory se sportovci, přes aplikaci Facebook byla navíc prováděna naprostá většina komunikace s účastníky výzkumu. Ve výzkumu jsem sledoval tři již výše zmíněné výzkumné otázky. Ke každé otázce jsem měl připravené podotázky, které jsem kladl v průběhu rozhovoru (scénář rozhovoru: příloha č. 1). Jelikož jsem se sportovci vedl polostrukturovaný rozhovor, byl scénář rozhovoru a otázky v něm spíše opěrným bodem pro samotný rozhovor. Pokud to situace vyžadovala, doptával jsem se samotných aktérů výzkumu na konkrétní věci, které vedli k rozšíření odpovědi a tím i zodpovídali části výzkumných otázek.

2.4 Výběr vzorku

Účastníci výzkumu byli vybíráni tzv. „účelovým výběrem“ [Novotná, Špaček a Šťovíčková, (Eds.), 2019, strana 303] z řad sportovců, které znám buď osobně, nebo mi na ně byl předán kontakt. Jelikož jsem byl nucen přejít na virtuální improvizovanou formu vedení polostrukturovaných rozhovorů, potřeboval jsem účastníky, kterým nečiní problém komunikace přes audiovizuální online kanály. Také bylo zapotřebí, aby účastníci měli založený účet alespoň na jedné ze sítí, přes něž byla komunikace prováděna – Skype či Facebook.

Sportovci byli vybíráni tak, aby byl vzorek vcelku genderově vyrovnaný. Snažil jsem se také oslovovat sportovce napříč všemi sporty, ale zároveň jsem se snažil oslovit vždy dva sportovce stejného sportu, ale jiného genderu. U některých sportů se to podařilo, u jiných sportů mám pouze jednoho zástupce daného genderu. Některé sportovce jsem také oslovoval

s vědomím, že dělali či dělají sport, který není v České republice tolik zastoupen. Například unie rugby má v České republice kolem 4 600 členů [Česká rugbyová unie, 2021] zatímco fotbalová unie má v ČR přes 330 000 aktivních členů [FAČR, 2017].

Potencionální účastníci rozhovorů byli osloveni přes sociální sítě, kde jsem je předem informoval o výzkumu a celkovém průběhu rozhovorů. Nakonec mi šestnáct sportovců potvrdilo svou účast na rozhovorech. Díky virtuálnímu průběhu rozhovorů se mi nakonec podařilo sejit se se všemi šestnácti výkonnostními a vrcholovými sportovci.

2.4.1 Gender

Genderové složení účastníků rozhovoru je 9 mužů a 7 žen. Během oslovování potencionálních účastníků výzkumu jsem se snažil oslovit stejný počet mužů (10) a stejný počet žen (10). Jak jsem se již výše zmiňoval, účast na rozhovorech mi potvrdilo šestnáct sportovců. Nakonec se vzorek skládá z 56,25 % mužů a 43,75 % žen.

Pokud se podíváme na data z Českého statistického úřadu pro rok 2019, bylo v ČR genderové rozdělení mezi 18-31 rokem života 51,33 % mužů a 48,66 % žen. [Český statistický úřad, 2019] Vzorek účastníků rozhovorů odpovídá vyššímu počtu mužů ve věku 18-31 let věku v české populaci, ačkoliv to nebyl záměr během výběru vzorku. Na rozhovorech více participovali muži, ačkoliv byl osloven stejný počet mužů a žen. Vysvětlení tohoto jevu nemám. Participace na rozhovorech byla čistě dobrovolná, a ačkoliv jsem se snažil o genderově naprosto vyrovnaný vzorek, nebylo v mých silách dosáhnout stejného zastoupení mužů a žen.

2.4.2 Věková struktura

Věk účastníků se odvíjel od roku jejich narození. Oslovoval jsem sportovce, kteří byli starší osmnácti let a narozeni po roce 1990. Snažil jsem se tak dosáhnout věkově homogenní skupiny, která žije a vyrůstá ve stejné sociální realitě .

Věková struktura účastníků byla vybrána hlavně z důvodu aktivního zapojování se do sportovních aktivit účastníků rozhovorů. Účastníci ve věku 18-31 let byli všichni vrcholovými či výkonnostními sportovci. S vyšším věkem klesá sportovní participace. Proto jsem vzorek potencionálních účastníků rozhovorů omezil právě na rok narození 1990.

Minimální dosažený věk všech účastníků byl stanoven na osmnáct let. Tuto hranici jsem stanovil z etických aspektů výzkumu.

Dalším kritériem byla schopnost účastníků rozhovorů vytvořit si účet v aplikaci Skype nebo na sociální síti Facebook. I to mělo vliv na věkové omezení. Ačkoliv lidé i mimo tuto věkovou skupinu využívají zmíněné komunikační sítě, vybraná věková skupina, dle dat z webu statista.com, je největší skupinou uživatelů sítě Facebook. [Statista, 2021]

V chráněném dokumentu jsem si vytvořil tabulku, kde bylo vždy číslo účastníka, posléze jeho jméno, prováděný sport, bydliště (město; vesnice), gender, a nakonec datum rozhovoru. Tuto tabulku je možné vidět níže „Tabulka účastníků rozhovorů“.

Tabulka 1.: Popis účastníků rozhovoru

Číslo rozhovoru	Sport	Bydliště	Gender	Datum rozhovoru
1 A	Triatlon; tancování	Město	Muž	8.3.2021
2 B	Fotbal, futsal	Město	Muž	8.3.2021
3 C	Atletika	Vesnice	Žena	9.3.2021
4 D	Tanec	Město	Žena	11.3.2021
5 E	Triatlon	Vesnice	Žena	12.3.2021
6 F	Volejbal, rugby	Město	Žena	12.3.2021
7 G	Triatlon	Město	Muž	14.3.2021
8 H	Běžecké lyžování	Město	Žena	15.3.2021
9 I	Plavání	Město	Muž	15.3.2021
10 J	Hokej	Vesnice	Muž	18.3.2021
11 K	Triatlon, pětiboj	Vesnice	Muž	19.3.2021
12 L	Florbal	Město	Žena	24.3.2021
13 M	Volejbal, letectví, florbal, fotbal	Město	Muž	24.3.2021
14 N	Běžecké lyžování	Město	Muž	25.3.2021
15 O	Tanec	Město	Muž	27.3.2021
16 P	Monoploutev – plavání	Město	Žena	27.3.2021

2.5 Analytické postupy

Po nahrání rozhovorů byly rozhovory přepsány. Dle konkrétních výzkumných otázek jsem si stanovil kódy, které jsem si v textu vyznačoval barevnými odrážkami a následně je přepsal do tabulek MS Excel. Postupně mi tak vznikaly věty a větná spojení, které odpovídaly jednotlivým kódům. Následně jsem v analytické části čerpal z kódů odpovědi na otázky, které byly stanoveny jako klíčové pro výzkum. Po přečtení si několika jiných prací a knih o sociologii a sportu či socializaci a sportu jsem se pokusil shrnout, jaké neformální vztahy mohou probíhat mezi sportovcem a jeho okolím a jak je sportovec reflektuje.

2.6 Etické aspekty výzkumu

Během samotného oslovování potencionálních účastníků rozhovoru byli všichni obeznámeni s tím, že rozhovory proběhnou online a budou nahrávány. Před samotným zapnutím nahrávacího zařízení byli účastníci rozhovoru obeznámeni s pravidly GDPR, s následnou anonymizací dat získaných rozhovorem, se zapnutím nahrávacího zařízení a s podrobnostmi ohledně samotného výzkumu (téma výzkumu, cíle výzkumu, metody výzkumu, kdo výzkum realizuje, za jakým účelem je výzkum realizován, jak bude polostrukturovaný rozhovor probíhat, jak budou data zpracovávána, předpokládaná délka rozhovoru, kde budou data shromažďována apod.). Následně po zapnutí nahrávání byli účastníci znovu dotázáni, zdali jim nahrávání nevádí a souhlasí s ním. Všech šestnáct účastníků s nahráváním, se zpracováním osobních údajů, využitím jimi poskytnutých fotografií v práci a s následnou anonymizací dat souhlasilo. Potvrzení proběhlo pouze slovní, nicméně všichni byli vyzváni, že pokud vyžadují striktně smluvně podaný písemný souhlas, mohou si ho vyžádat. Potvrzení bylo vždy nahráno.

2.7 Sebereflexe

Jelikož prostředí sportu velmi dobře znám a jsem do něho již od malička socializován, musím na tomto místě přiznat své zaujetí v prostředí výzkumu a v daném tématu výzkumu. Jsem sportovcem od svých čtyř let a prošel jsem si tak mnoha sportovními kluby a skupinami. Myslím si, že mi zaujatost v daném prostředí pomohla lépe porozumět některým slovům a slovním obrátům, které účastníci výzkumu používali. Díky tomu jsem

byl schopen lépe reagovat na jejich odpovědi a lépe se sportovci interagovat. Dle mého názoru mi tento fakt pomohl dozvědět se od aktérů výzkumu mnohé informace, které by mi nemuseli bez výše zmíněného předpokladu poskytnout. Výpovědi jednotlivých aktérů mohly být ovlivněny taky vztahem jednotlivých účastníků k mé osobě, přičemž jak píšu v kapitole „Způsob rekrutace účastníků výzkumu“, většinu sportovců, kteří se rozhovorů účastnili, znám osobně. Možnou překážkou ve výzkumu, která je tvořena mou zaujatostí ve sportovním prostředí, mohla být možná nepozornost k některým důležitým tématům, která by jiní do své práce zahrnuli. Snažil jsem se tento problém redukovat výběrem sportovců z jiných sportů, než které jsem dělal či stále aktivně provozuji. Ani tak jsem se nevyhnul některým kolizím s mou sportovní kariérou. To jsem se snažil nahradit tím, že jsem se pokusil stát „cizincem“ v dané oblasti.

3 Empirická část

3.1 Analýza

Po provedení rešerše a nastudování patřičné literatury jsem začal s vytvářením této práce. Jako metodu sběru dat pro výzkum jsem si vybral polostrukturované rozhovory. Po vytvoření scénáře rozhovoru, který je přiložen v příloze číslo jedna jsem provedl několik zkušebních rozhovorů, které měly za úkol ověřit správnost otázek, na které jsem se účastníků ptal. Také to pro mě byla možnost připravit se na to, jak budou probíhat reálné rozhovory se sportovci. Po nahrání všech šestnácti rozhovorů jsem si stanovil několik kódů, ke kterým jsem postupně do tabulky přidával věty a větná spojení, která aktéři výzkumu použili během svých odpovědí. Jako kódy jsem si stanovil: trenér, vliv na účast, rodina, výkonnostní sport v České republice, sportovní začátky, kontakty a známosti, psychologické aspekty sportu, finance, sport (subjektivní pojetí), mimosportovní život, kolektiv (tým, klub, ...), vztahy s okolím. Mnohé kódy spolu sdílely některé části výpovědí. Jména účastníků výzkumu jsem vzhledem k etickým aspektům práce vynechal a vygeneroval jsem pouze čísla rozhovorů. Více je možné vidět v tabulce účastníků rozhovorů (Tabulka 1.: Tabulka účastníků rozhovorů).

Na základě teoretické části práce a deduktivního kódování jsem vytvořil několik analytických kategorií. Některé kategorie pod sebou skrývají stejné kódy, a tudíž je možné, že se budou některá větná spojení či pouze věty v práci opakovat.

Ne všichni aktéři výzkumu mají u každého z kódů v tabulce nějaký úryvek z rozhovoru. Je to dáno tím, že se účastníci rozhovoru k danému kódu nevyjádřili a tím pádem nemohla být žádná z jejich vět využita pro konkrétní kód.

3.2 Analytické kategorie

3.2.1 Subjektivní pojetí sportu

Analytickou kategorii „subjektivní pojetí sportu“ jsem záměrně dal hned na začátek. Rád bych zde analyzoval, co vlastně sport jako takový znamená pro samotné účastníky výzkumu a co všechno mu připisují. Jelikož jsou výkonnostní a vrcholoví sportovci často socializováni do prostředí sportu již v útlém věku, je důležité osvětlit, jak vlastně sport chápou, čím pro ně sport je. Pro další analýzu a bližší porozumění dané problematice musíme pochopit, jak aktéři výzkumu rozumí sociálnímu světu kolem sebe a jak tento svět, popřípadě konkrétní děje, reflektují [Novotná, Špaček a Šťovíčková, (Eds.), 2019, strana 275].

Většina účastníků výzkumu se na sport obrací jako na svůj „celý život“. Sport aktérům výzkumu dává přátele a slouží jako prostředek pro relaxaci, uklidnění. Zajímavý je vliv sportu na redukci tzv. stresových metabolitů v krvi, které se utvářejí během stresu. V přírodě tyto metabolity živočichové spotřebovávají útekem nebo útokem, ale lidé mohou využít sport. Sport je tak skvělá prevence pro tzv. civilizační choroby jako je cukrovka či kardiovaskulární problémy. Sport také dokáže redukovat agresivní napětí. Během sportovní činnosti dochází k „emočnímu přeladění s dobrými psychologickými důsledky“. Sportování také slouží ke snížení duševní únavy. Ve vrcholovém sportu je pak třeba dbát na odpočinek, regeneraci a kompenzačních cvičení, aby nedošlo k nahromadění stresu a přetrénování. [Slepička, Hošek a Hátlová, 2006, strany 217-219]

„Sport je pro mě velká závislost, si myslím. Taký je to trošku uklidnění. Vyčistit si hlavu.“ 1A

„Je to filtr věcí.“ 2B

„Měl jsem deprese a začal jsem chlastat s tím, že se uchlastám k smrti. To teda nevyšlo a díky kamarádovi jsem se dostal k horský službě a dostal jsem se znova zpátky ke sportu. Sport mi pomohl vyčistit si mozek. Když nesportuju, tak je to se mnou špatný. Mám na starosti pět firem a z toho čtyři jsou moje. A někdy je toho dost. Sport je pro mě ventil na mozek.“ 11K

Sport aktéry výzkumu naučil disciplíně, týmovosti, komunikovat s lidmi, předal jim normy chování (výpověď rozhovoru číslo 4D, 13M). Sport je pro sportovce zábavou, ale je

to také určitá forma přípravy na život mimo sport. Sport je tedy vnímán hlavně jako instituce dotvářející svět jedince. Sportovcům pomáhá během jejich života a vytváří jim jejich okolí. Účastníci výzkumu se shodují, že bez sportu by nevěděli, jak naložit se svým volným časem. Účastnice rozhovoru 3C dokonce vypověděla, že sport ji nahrazoval, co ji chybělo v rodině.

„Sport mi vytvářel okolní svět. Svět těch přátel.“

„Všichni moji kluci byli atleti. Což bylo zásadní pro můj vývoj.“

„Když jsem dospívala, tak to pro mě bylo hodně důležitý.“

„Jsem to měla jako hlavní náplň života.“

„Mamka je chladná. Nebo chladná. Není to taková ta opusinkovat a tak. No a na ségře je vidět, že těma kolektivama jako já neprošla. Já dokážu pracovat ve skupinách líp.

Sport mi nahradil, co mi chybělo v rodině.“

„Když vezmu ségru, tak ta vůbec se stresem neumí pracovat. No a já mám sport jako oddych, jako ventil.“ 3C

„Třeba disciplína. To vidím teď v práci. Že mi to dalo disciplínu.“

„Naučí tě komunikaci s lidma, naučí tě týmovost a naučí tě chování, který by ses normálně nenaučil, nebo by ses s ním nesetkal.“ 4D

„Sport mi zlepšil disciplínu. Víš, že musíš makat. Nestačí jeden trénink. Cílevědomost. Věci stojí nějaké úsilí. Fyzické i mentální.“ „Sport mě začlenil do té komunity. Když seš vidět, tak tam nějaký místečko máš.“ 5E

„Sport mi vyplnil mezery, ve kterých nevím, co bych dělal. Pomohl mi asi v hodně věcech, ale jak neznám nic jinýho, tak to neumím říct.“ 7G

„Strašně tě to poznamená. Vybíráš si lidi kole sportu, protože si s nima rozumíš.“ „Člověk je zvyklej se o něco poprat. Nedat to zadarmo.“ 8H

„Sport rozlišuju na sport pro radost a sport na výkon. Sport je součástí mého života téměř od narození.“

*„Naučí tě to být trpělivým. Musíš makat tisíce hodin, abys měl jednou jeden výsledek. Není to tak, že jdeš jeden trénink a vyhraješ mistrovství světa. **Naučí tě to takové té pokaře jako.**“ 9I*

*„**Sport byl pro mě něco prestižního.** Chtěl jsem se ukázat sobě a rodině. Byla to povinnost někomu něco splnit.“ 11K*

*„I ten volejbal, kde jsem pořád seděl na lavičce. Já prostě říkám. Já prostě všem říkám, že mi to pomohlo v životě. Člověka to naučilo hodně hodně moc. **Třeba disciplínu.** Že musíš jít v pondělí a ve čtvrtek na trénink. Kolektivní sporty naučí dítě i chování v partě. **Člověk se nebojí začlenit se do nějaký party.**“ 13M*

Zde je nutné připomenout, že všichni výše zmínění jsou výkonnostními či vrcholovými sportovci, tudíž jejich intenzita sportování je velmi vysoká. To mělo velký vliv na jejich sportovní socializaci. Mnohem větší vliv, než kdyby byl sport pouze přechodovou zábavou v průběhu jejich života. [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 107]

3.2.2 Významní a zobecnělí druzí ve sportu

Socializace je časově nevymezený proces, který se například právě u sportu skládá z více složek [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 104]. Konkrétněji jde o socializaci do sportu, socializaci sportem a socializaci ze sportu [Coakley, 1993, strana 172; Flemr a Valjent, 2010, strany 76-82]. Jak již vyplývá z názvu této podkapitoly, během procesu socializace je jedinec socializován dvěma kategoriemi aktérů a těmi jsou významní druzí a zobecnělí druzí. Významní druzí figurují během primární socializace, která přechází v sekundární socializaci, jakmile si jedinec vytvoří kategorii zobecnělého druhého [Berger a Luckmann, 1999, strany 151-157]. Jako významného druhého můžeme vnímat nejbližší rodinu jedince či jeho vychovatele, kdy v počátcích sportovní kariéry mají na jedince největší vliv rodiče [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 109]. Mezi zobecnělé druhé můžeme ve sportu zařadit trenéry, učitele nebo spoluhráče.

Od všech lidí, které sportovec za život potká získává soubor norem a hodnot, kterými se má řídit. Stejně tak můžou na jedince působit sportovní vzory, kterými často bývají slavné osobnosti v daném sportovním odvětví. Kariéra vrcholového sportovce netrvá většinou po celý aktivní (pracovní) život jedince, tudíž si sportovci musí během své kariéry zajistit dostatečné vzdělání a dostatečnou ekonomickou rezervu, které jim poslouží jako dobrý

základ pro vstup do života mimo sport [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strany 104-114]. „Vrcholový sport modifikuje životní cíle s tendencí posouvat přípravu na běžný život do období po skončení kariéry vrcholového sportovce [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 107].“ Jak jsem již napsal výše, rodina je prvním socializačním zprostředkovatelem pro jedince. Během primární socializace si sportovec nemohl určit, kdo ho bude začleňovat do společnosti, kdo ho bude učit normám a hodnotám [Berger a Luckmann, 1999, strany 149-168]. Na dítě má velký vliv vztah jeho rodičů ke sportu [Fredricks a Eccles 2005, strany 4-5]. Rodiče ovlivňují účast dětí na sportu třemi cestami. (1) Rodič je pro dítě modelem, rodič dítě trénuje a sám participuje na sportu. (2) Dítě je ze strany rodičů navedeno, jak má interpretovat svou zkušenost. Rodiče dětem sdělují, jak si vedou z hlediska sportovních dovedností a jak je důležitá účast na sportu. (3) Rodič dítěti poskytuje emoční podporu. [Fredricks a Eccles 2005, strana 4]

Ve většině rozhovorů se objevovala odpověď, že ke sportu sportovce přivedli jeho rodiče. Mnozí aktéři také odkazují na sportovní založení své rodiny, nebo alespoň jednoho z rodičů, což vedlo k jejich participaci na sportu (například rozhovor 14N nebo 6F). V jednom rozhovoru aktér uvádí, že byl ovlivněn při výběru sportu svým bratrem. Konkrétně aktér rozhovoru 13M říká, že se do svého prvního sportovního klubu přihlásil, protože: „Jsem se jenom vopičil,“, což znamená, že účastník rozhovoru se ztotožnil se sociálním modelem svého bratra a následně ho záměrně napodoboval. Existuje více úrovní imitace (nápodoby) a pro záměrnou nápodobu je typické, že jedinec prostřednictvím imitace svého modelu cíleně reprodukuje chování druhého, o němž ví, že jeho vzoru přineslo ocenění [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strany 102-103]. Účastnice rozhovoru 5E odpověděla, že sportovat začala po koupi psa, nicméně stejně tak během rozhovoru zmínila sportovní založení svého otce, který je s bratrem ke sportu od mala vedl. V rozhovoru 11K účastník rozhovoru říká, že ho rodiče dali na sport, který v tu chvíli nesnášel, ale následně u plavání vydržel šestnáct let. Účastnice rozhovoru 8H tvrdí, že ji rodiče přihlásili na sport, aby se naučila lyžovat. Stejně tak v rozhovoru 1A a 5E můžeme vidět snahu rodičů naučit své děti více sportů, ale nikdo z účastníků těchto rozhovorů nezmiňuje cílenou snahu rodičů přihlásit potomky na výkonnostní či vrcholový sport. Naopak v rozhovorech 14N a 2B je zřejmé, že rodiče své děti cíleně přihlásili na sport, a věřili, že se jejich dítě bude danému sportu věnovat profesionálně. Rozhovor 6F pak poukazuje na fakt, že pokud rodiče sportovce dělají nebo dělali stejný sport, jako jejich dítě, kladou rodiče na svého potomka větší tlak, aniž by si to

nejspíše uvědomovali. Snaží se poradit, nicméně účastnice rozhovoru 6F to bere spíše jako tlak z jejich strany, kdy místo pochvaly dostává rady a hodnocení jejího výkonu.

„Já jsem dost zásadně ze sportovní rodiny.“

„Obzvlášť táta nechtěl, abych to dělal jen tak. Měl jsem to dělat pořádně. Ale sám mi řekl, že neviděl, že bych to mohl dělat vrcholově.“ 14N

*„Šel jsem na fotbal. Tam jsem šel asi kvůli bráčkovi. **Jsem se jenom vopičil.** Jsme hráli dost fotbal za barákem, tak jsem šel do Slovanu.“ „Fotbal byl daný asi bráčkou.“*

13M

*„**K florbalu mě přivedli rodiče.** Na nástěnce byli nějaký kroužky tak se mě máma zeptala, jestli to nechci zkusit. No tak jsem šla. Byli tam samí kluci.“ 12L*

*„**Naši mě dali na plavání což jsem nesnášel.** No a zůstal jsem plavat 16let.“ „Ve sportu jsem vyrostl od čtyř let.“ 11K*

*„**Naši mě tam přihlásili,** abych se naučila lyžovat.“ 8H*

„Ségra to brala jako povinnost, ale já si sporty oblíbil. Ozkoušel jsem každý sport. Většinou mě tam nechtěli trenéři, protože jsem hodně soutěživý.“

*„**Náš táta je takovej sportovec. Dělá všechno.**“ 1A*

„K míčovým hrám jsem byl nasměrován rodinou, no.“

*„**Všichni v rodině si asi mysleli, že mě uvidí na ligovejch trávnících, ale to se nepovedlo.**“ „Sport vnímám jako součást svého života.“ 2B*

*„**Byla jsem dána rodiči na kroužek tance.** Pak školka skončila a co se mnou? V první třídě pauza a pak mě dali na aerobik. A to bylo strašný.“ 4D*

„Odstartovalo to, když jsem si pořídila psa a začala jsem běhat po loukách.“ 5E

*„**Rodiče mě furt vedli k nějakému sportu.**“*

„Neumím si představit, že bych se ke sportu nedostal. Rodiče sportujou oba. Ne vždycky jsem měl sport rád, ale teď mám k němu vztah.“ 7G

*„**Naše rodina je hodně sportovně založená.**“*

„Já ani nevím, jestli říct motivace nebo tlak.“

„Když přišli (rodiče) na zápas, tak se to rozebíralo další tři dny. Místo toho, aby mě pochválili, tak to bylo dobrý, ALE ...“ 6F

„Táta taky tancoval. Celkově jsme spíš na ten uměleckej směr.“ 15O

V rozhovoru 4D je dobře vidět, že socializace není jednosměrným působením, ale jde o oboustranné působení jednotlivce a společnosti. Stejně jako rodiče působí na své děti a ovlivňují je, tak i jejich děti své rodiče socializují do nových skupin [Sekot, 2008, strana 21] [Šalamounová, 2016, strany 17-18].

„Na rodinu... Díky mně začala tančit ségra. Byla třeba na mistrovství světa v Americe, hezky se umístili na mistrovství Evropy. A naši začali taky tančit. Rodiče se začali kamarádit mezi sebou. A řekli si, že jako překvapení dají dohromady krátkou choreografií.

No a my jsme tehdy byli úplně paf.“ 4D

Účastníci rozhovorů se dále shodují na tom, že trenéři byli ovlivňováni rodiči a často to připisují ekonomickému nebo sociálnímu kapitálu, kterým rodiče daných hráčů disponovali. V rozhovoru 13M aktér výzkumu uvádí, že otec jiného jeho spoluhráče ovlivnil trenéry natolik, že aktér výzkumu byl následně přiřazen k mužstvu „B“. V rozhovoru 10J účastník rozhovoru dává příklad ze života, kdy znal hráče, kteréhož otec zneužíval svého sociálního postavení v daném sportu. Aktér rozhovoru 10J dokonce přímo říká, že sociální postavení rodiče hraje větší roli než reálný výkon dítěte. V rozhovoru 6F je naopak zdůrazňován ekonomický kapitál rodičů, který měl vliv na trenéry a následně na zápasové vytížení jejich dítěte.

„Jeho fotr se tam hodně projevoval a s trenérem byli velký kamarádi až to došlo do toho, že mu nakecal, že hraju hno a do konce turnaje jsem seděl. No a myslím si.**

Myslím si! ...že to ovlivnilo to rozřazení do Áčka a Bčka.“ 13M

„Je to o těch známotech. Kdybych hrál fotbal a znal fotbalisty na vyšším postu, tak bych hrál už v Áčku. Co jsem potkal za hráče, tak měli vysoko tatínky a podle toho hráli. Nemá výkon, našel bys lepší hráče, ale má tu šanci někdo, kdo má rodiče někde.

Když vezmu příklad, co jsem potkal, tak gólman 2003 chytal první ligu, a ještě na to neměl.

Pak odešel a všichni si mysleli, že to ostatní pochopili, ale on šel chytat do extraligy. On

má nahoře tátu a známosti a dostává ty šance.“ 10J

„No a tlak ze strany trenérů byl asi největší. A ze strany rodičů těch holek. Nějaký holky hrály úplně na krev! Měly tlak na sebe. Prostě musíš. Neexistuje jiná cesta.“ „**Bylo to o kontaktech. Když rodiče dali prachy, hrálas. Mně to nevadilo, měla jsem to tam ráda. Ale pak to bylo na ho*no. Nestíhala jsem školu kvůli zápasům, kde jsem jenom seděla.**“ 6F

Sport chlapců a sport dívek

Účastníci rozhovorů 10J a 15O si uvědomují, že bez ekonomického kapitálu rodičů a bez jejich časové investice by nemohli dělat sport, který dělají. V článku *Family socialization, gender, and sport motivation and involvement* Fredricksová s Ecclesovou uvádí, že rodiče podporují více sportovní aktivity svých synů nežli svých dcer. Rodiče synů také zdůrazňují vysokou hodnotu sportu pro jejich syny, a že svým synům častěji kupují sportovní vybavení. Taky časová investice rodičů do sportu je vyšší u rodičů synů. [Fredricks a Eccles 2005, strany 6;12-13]. Účastnice v rozhovoru 6F dokonce potvrzuje, že rodiče investovali více času do jejího bratra, kdy když měli oba ve stejný den závody či zápasy, rodiče upřednostnili mladšího bratra. To, že je časová investice ze strany rodičů důležitá pro účast jejich dětí na sportu potvrzuje rozhovor 16P, kdy aktérka rozhovoru vypovídá, že když na ní rodiče neměli čas, žádný sport nedělala. Rodina se často přizpůsobuje tréninkovému a zápasovému programu svých členů [Sekot, 2008, strana 12], to můžeme vidět v rozhovoru 10J.

„*Tatka koukal na sporty a koukal, že je trénink pro malý kluky v Letňanech. A mě to chytlo.*“ „**Rodina je základ mi přijde. Je pro tebe vždycky důležitá. Vždycky mě podporovali. Teda ne vždycky, ale z 99 % ano. Když mi to nešlo, tak táta řekl, ať se na to vyse*u.**“ „**Kupovali mi novou výstroj. Tréninky navíc. Máma mě vozila na tréninky. Bez ní bych nemohl být tam kde jsem. Kdybych neměl finanční a časovou podporu, nešlo by to dělat.**“ 10J

„**Bez rodičů by ten sport nešel. Je to hrozně drahý. Jen boty a oblečení stojí desetitisíce.**“ 15O

„*Moje rodiče to brali, že to hraju deset let, tak jejich podporu nepotřebuju. Ale mě mrzelo, když jsme hráli doma a voni vůbec nepřišli. Doma se to motalo už jenom kolem bratra. Když měl závody, jelo se tam.*“ 6F

„Měli jsme penzion a rodiče na mě neměli čas, takže jsem nic nedělala.“ 16P

S vytvořením zobecněného druhého nastává tzv. druhá neboli sekundární socializace. Díky sekundární socializaci si jedinec osvojuje hodnoty společnosti. Média, škola, vrstevníci ti všichni mají vliv na sekundární socializaci jedince [Berger a Luckmann, 1999, strany 151-157]. Ve sportu roli zobecněných druhých zastávají trenéři, spoluhráči, sportovní idoly a jiné zúčastněné strany.

Ve své knize Slepíčka s Hoškem a Hátlovou rozdělují imitaci (nápodobu) na tři úrovně a to na automatickou, sugestivní a záměrnou [Slepíčka, Hošek & Hátlová, 2006, strana 103]. Jak jsem již výše zmiňoval, záměrnou nápodobu můžeme vidět u rozhovoru číslo 13M, kdy pro výběr sportu byl významným druhým účastníkův bratr. Ve scénáři rozhovoru je pak otázka přímo mířená na sugestivní a záměrnou nápodobu. Tato otázka se dotazuje po vzoru, který sportovec má či měl. Otázka skýtala zajímavé odpovědi, neboť nikdo z účastníků nezmínil žádného slavného sportovce jako svůj vzor, jako někoho, kým by se inspirovali ve svém chování. Pokud byl zmíněn nějaký vzor, nebyli to většinou konkrétní slavní sportovci, ale například příklady slavných zemí, ke kterým daný účastník vzhlíží, a ze kterých vycházejí kvalitní sportovci v daném sportu (příklad rozhovoru 9I – plavání – země Japonsko a Rusko). I to však může být obdivování trenérů, kdy jsou obdivovány určité tréninkové metody, které posouvají právě plavce z Japonska a Ruska kupředu.

Role trenéra

Nejčastěji byl zmiňován trenér, jako vzor pro sportovce. Také účastníci vypovídali, že trenér na ně měl takový vliv, že z toho, co jim trenér předal, čerpají do dnešních dní, ačkoliv je dávno daný trenér netrénuje (rozhovor 11K). Trenéři pro některé aktéry výzkumu představují také kamarády, ke kterým se chovají stejně jako ke kamarádům ze své vrstevnické skupiny. Tento fenomén jsem zaznamenal hlavně u tanečního sportu, a to v rozhovorech 4D a 15O. Pro aktérku rozhovoru číslo 16P byl jejím trenérem její otec. V tu chvíli dochází ke kolizi mezi rolemi. Příklad dalšího konfliktu mezi rolemi můžeme vidět v rozhovoru 1A, kdy sportovec řekl o svém trenérovi, že je jako jeho druhý táta. Takto silná emoční vazba k trenérovi není výjimečná, ale pouze v rozhovorech 1A a 11K byl trenér přirovnán k otci či rodičům. V rozhovoru 11K byl trenér přirovnán dokonce k bohu. Pro děti

je velmi důležitá podpora ze strany rodičů i trenérů a to jak materiální tak emoční. To, jaký čas věnují sportovci sportu a jaké úsilí do něho vloží záleží hlavně na rodičích a trenérech [Jowett a Timson-Katchis, 2005, strana 267-268].

„Nemůžu říct jeden konkrétní vzor, mám jich několik. Mezi moje plavecké vzory patří plavci z Japonska a Ruska.“ 9I

„Trenéři jsou pro mě taneční vzor. A hlavně kamarádi. Chodíme si na narozeniny nebo svatby.“ 15O

„Místo rodičů jsi měl trenéra. Byl to bůh. Co řekl, tak platilo. Měl jsem tvrdý trenéry. Mlátil mě. Dostaneš pantoflí. Ne do krve, ale aby sis to uvědomil. To stejný jsem měl na šermu.“ „Největší vliv na mě měl trenér plavání. Učil nás jednat na rovinu a být realista. Nikomu nelhat, nic neslibovat, když víš, že to nesplníš. Nejvýznamnější člověk v mém životě. Z toho čerpám do dneška.“ „Plavecký trenér mi dal nejvíc do života. Všichni ty kluci z ty plavecký grupy se řídí jeho radama do dneška.“ „Neexistuje, že nechceš, že seš nemocnej. A to mě asi utvořilo. Často jdu přes mrtvoly. Chci dosáhnout cíle. Chceš něčeho dosáhnout? Nesmíš koukat za sebe. Sportovci jsou vychováni v tomhle duchu, když chceš něco dosáhnout, nekoukej na nic jinýho.“ 11K

„Čím jsi starší, tím víc jsou lektoři kamarádi. Chodí s tebou na kafe, na výlet. Děláte hovadiny. Jsou to kamarádi a jste si rovný.“ „Když má někdo svatbu, tak mu zatančí ty lidi na svatbě etapy jeho života. Je to strašně emotivní. To je úžasný.“ 4D

„Vždy jsem měla vzor v tátovi, pod kterým jsem i trénovala. A k tátovi si prostě víc dovolíš.“ 16P

„Nejvíc se můj život točí kolem těch tří skupin.“ „On je trochu jako můj druhý táta. Když to tak řeknu.“ 1A

„Jsem měl vod sedmý třídy super trenéra. Jsme všichni pod nim vynikali oproti ostatním.“ 10J

Zajímavý je výzkum Sophie Jowettové a Melinie Timson-Katchisové, ve kterém zjistily, že rodiče vědí o fyzické i psychické náročnosti výkonnostního sportu, nicméně komunikace s trenérem jim pomáhá vyrovnat se s tím. Komunikace s trenérem rodičům také pomáhá s potvrzením si toho, zdali dítě jde správnou cestou. Rodiče jsou si jisti sportovním

cílem svých dětí, a proto lépe přijímají nástrahy výkonnostního sportu. Rodiče často dětem trenéry vybírají a uvědomují si důležitou roli trenéra. Ve výzkumu Jowettové a Timson-Katchisové si rodiče ztěžovali na příliš byrokratický systém výměny trenérů, který jim znemožňoval vybrat lepšího trenéra pro jejich dítě. Rodiče trenérům slouží jako informátoři. Trenéři díky nim vědí o dětech více informací. Rodiče také směřují děti podle rad trenérů. Ve výzkumu je také zdůrazněna důležitost emoční podpory. [Jowett a Timson-Katchis, 2005, strany 275-277] Jelikož téměř všichni aktéři výzkumu mluvili o trenérech jako o nezbytné součásti sportu a o rodičích jako o těch, kteří je ke sportu přivedli, domnívám se, že to potvrzuje výzkum provedený Jowettovou a Timson-Katchisovou. Kooperace rodič-trenér se zdá být velmi důležitou pro sportovní vývoj jedince. V rozhovoru 16P aktérka uvádí, že ji trénoval vlastní otec a dodává: „A k tátovi si prostě víc dovolíš.“ Rodič by tedy měl spíše vystupovat v roli rodiče a trenér v roli trenéra, aby nedocházelo ke konfliktu mezi rolemi. O důležitosti trenéra také hovoří aktér rozhovoru 14N, který se zlepšil až po příchodu nového trenéra a s tím se dostal do reprezentace České republiky. Je to tedy potvrzení, že rodiče by měli důkladně vybírat trenéry pro své dítě. Nikdo z aktérů však nemluvil o neúspěšných pokusech změnit trenéra. Pokud změnu trenéra aktér zmínil, spíše naznačoval plynulou změnu (samovolnou změnu, kterou aktér samotný nijak neovlivňoval) nebo naopak radikální změnu bez jakýchkoliv byrokratických omezení.

Jak se zdá, vrstevnická skupina spoluhráčů nemá na sportovce takový vliv, jaký by se mohl předpokládat, nebo tomuto vlivu sportovci nevěnují zvláštní pozornost. Vztah s trenérem je pro aktéry výzkumu klíčový.

Stejně jako mohou být trenéři a spoluhráči inspirací pro jedincovou chování, mohou mít také negativní dopad na jedincovu participaci ve sportu. Spoluhráči nejsou zmiňováni v pozitivních konotacích, co se týče jejich vlivu na jedince. V některých rozhovorech účastníci dokonce mluvili o cílené šikaně konkrétních hráčů trenéry/trenérkami a spoluhráči/spoluhráčkami. Vztah s trenérem může být pozitivní i negativní, kdy pozitivní vztahy s trenéry jsem popsal výše, negativní vztah pak můžeme vidět v rozhovorech 11K, 5E, 3C, 6F, 13M či 14N. Někteří aktéři se setkali s oběma typy vztahu s trenérem, neboť většina aktérů výzkumu se setkala s více trenéry. Každý jednotlivec má jiné požadavky a stejně tak každý trenér má jiné metody. Proto se zkušenosti s trenéry mohou různit. [Gilbert a Trudel, 2004, strany 21-22] Negativním psychologickým aspektům ve sportu bych se dále rád věnoval v následující kapitole Psychologické aspekty sportu.

„Tam jsem se setkal se zradou. Trenér mi slíbil triatlon a během měsíce mě transformoval do moderního pětiboje.“

„Došlo tam ke kolizi s trenérem, který na nás dostával dotace. A tam pak šlo o prachy a já odešel ze sportu. Chlastal jsem, hulil jsem a to mi vydrželo pět let.“ 11K

„Tam mi to úplně s nim nasedlo. To nemusím říkat proč. No...“ 5E

„Bylo tam soupeření mezi trenérama. Že nejde o naši výkonnost a naše úspěchy. Bylo to často na úkor našeho zdraví. Kór psychickýho. Tam už na nás úplně pekli.“

„Nedávali nám prostor pro odpočinek. Běhali jsme s angínou, černým kašlem. Kamarádka musela mít ortézu, aby si nepřetrhla achilovku. Přišla na trénink to oznámit a trenér ji řekl, ať to sundá a jde běhat.“ 3C

„V tenise jsou hrozný svineš ty lidi. Je to jen o prachách.“

„Tě prostě odtrénujou, ale pak hhhhhh. Neznaj tvoje rodiče, tak to tak prostě je.“

„Můžeš dřít 3x víc než druhej, ale stejně tě tam nedá. Je to vo tý oblíbenosti.“ 6F

*Pak se to začalo s**t. Jsme dostali trenérku, a to bylo strašný. To jsem se vůbec netěšil na tréninky. To bylo strašný.“ 13M*

„Nedůvěra v trénink a nedůvěra v trenéra nás poznamenala hodně. Musíš věřit v trenéra. To je základ.“ 14N

V menších klubech byl vztah se spoluhráči a spoluhráčkami lepší než v klubech větších (například rozhovor 3C). Stejně tak v rozhovoru 4D se aktérka výzkumu pozitivně zmiňuje o svých kamarádech z tanečního sportu, kde říká, že je pojila láska k jejich sportu. Ve výzkumu 15O sportovec zmiňuje, že vztah s jeho taneční partnerkou byl jako vztah sourozenecký.

„Fungovali jsme jako rodina. Spali jsme u sebe, vídali jsme se po škole, chodili jsme spolu na párty. A každej z nás byl úplně jiná osobnost. Vzdělání, nahlížení na svět, každý jsme měli jiný cíle, jiný zaměření. Spjoval nás cit a láska k tanci.“ 4D

„Tam jsem byla jedna z mnoha. Kdo vydrží, tak uspěje, kdo nevydrží, ať jde jinam.“

„Byl to obrovský klub. Trenér neznal moje rodiče. Předtím jsem byla v malém klubu. Bylo nás ve skupině dvacet. Trenér musel roztržít pozornost mezi nás.“

„Zůstali jsme jako přátelé. I s těma rodinama. Vnímáme se jako parta. V tý Praze jsme spolu jako kamarádili, ale chtěli jsme se porážet. S málo kterýma jsme přátelé, a jsme v kontaktu.“ 3C

„Vztah s (taneční) partnerkou je jako vztah se sourozencem. Je to fakt nejbližší vztah, co jde.“ 150

Mnozí aktéři výzkumu si uvědomují, že sport ovlivnil jejich blízké okolí včetně jejich kamarádů. V rozhovoru 8H dokonce aktérka rozhovoru říká, že jí je nepříjemné chodit ven s nespportovním člověkem.

„Je pro mě nepříjemný nespportovat nebo být s člověkem, který nespportuje. Je to hroznej komplex. Mám pořád potřebu se hýbat, sportovat.“

„Strašně tě to poznamená. Vybíráš si lidi kole sportu, protože si s nima rozumíš.“
„Výjimečně jdu ven s člověkem, který nespportuje. Nebaví mě to.“ 8H

Aktérka rozhovoru 5E se nejdříve nechtěla bavit s lidmi ve sportu ani mimo něj. Nyní už to má jinak a vybírá si za kamarády lidi, kteří ji mají co předat. Pověštinu to vypadá, že to jsou lidé kolem sportu. Sport ji začlenil do komunity stejně smýšlejících lidí.

„Nechtěla jsem se s nikým bavit. Neměla jsem prostě čas. Upřednostnila jsem trénink před člověkem. Ted' už to mám jinak. Triatlon mě strašně baví, ale uvědomila jsem si, že není všechno. Uvědomila jsem si hodnotu času. Scházím se s lidmi, o kterých vím, že mi něco předají. Nejlepší je, když se spojí trénink a sraz s někým. To se pak trénuje a tlachá. To je nejlepší.“

„Tím se mi obohatilo okolí. Někteří přišli blíže. Když to tak řeknu, nějaké přátelství tam nastalo.“

„Sport mě začlenil do té komunity. Když seš vidět, tak tam nějaký místečko máš.“
5E

Sportovkyně z rozhovoru 16P uvedla, že se díky sportu začlenila do různých věkových skupin a tím se naučila lépe komunikovat s lidmi.

„Ted' to dělám pro zábavu. Ted' tam mám ty kamarády.“

„Sportem jsem se začlenila do jiných věkových skupin. Bavím se s lidma, kterým je 35 a s lidma, kterým je 16.“ 16P

Jelikož mnozí aktéři výzkumu přišli do sportu v mladém věku, jejich okruh kamarádů pochází hlavně ze sportu, potažmo ze školy (6F: „Pak znáš jen lidi ze školy a z volejbalu.“). V rozhovoru 14N aktér rozhovoru říká, že sport dělal hlavně kvůli kamarádům, kvůli partě, která kolem sportu byla.

„Hrozně mě to bavilo, protože tam byla super parta. Já v tom byl tragickéj.“

„Mně vyhovovalo, když nás bylo hodně.“

„Zásadní věc ve sportu je parta lidí ve sportu. Ty děti to nedělají pro výsledky. Říkám, mě to bavilo kvůli tý partě.“ 14N

Kamarádi a rivalita – socializace ve skupině spoluhráčů

Aktér rozhovoru s číslem 14N následně ve své kariéře dokázal, že patří mezi českou špičku ve svém sportu. Svě zlepšení připisoval hlavně spolupráci s novým trenérem. Avšak bez „super party“ by ho sport nebavil a možná by z něj i odešel. Jak tedy píšu výše, trenér je brán jako vzor pro sportovce. Trenér také dělá ovzduší ve sportovním týmu. Toto ovzduší může mít pozitivní vliv na rozvoj sportovce, nebo ho může od sportu zcela odradit. Avšak velký vliv na sportovce mají i jeho spoluhráči a spoluhráčky, ačkoliv je explicitně nejmenuje jako své vzory nebo jako strůjce svých úspěchů. Domnívám se, že spoluhráči jsou na jednu stranu vnímáni jako kamarádi, ale na druhou stranu jsou konkurence (stejná slova využila aktérka rozhovoru 6F: „Jsou to tvoji kamarádi, ale je to zároveň tvoje konkurence. Buď hraješ nebo nehraješ. Snažíš se být lepší než ten druhý.“). V týmech panuje značná rivalita, a tato rivalita může být i zdrojem sportovního zlepšení jedince. Týmy jsou rozděleny na skupinky lidí, kteří se spolu baví. Tyto skupinky tvoří právě party kamarádů, ale tyto skupinky mohou být jak zdrojem pozitivního vlivu na jedince, tak také mohou vytvářet podhoubí pro větší rivalitu (2B). To vše by měl hlídat trenér, nicméně dle aktérky rozhovoru číslo 6F a aktéra rozhovoru 7G je to právě trenér, který vnáší do týmu rivalitu a napětí. V rozhovoru 6F sportovkyně také říká, že stejné chování u různých hráček je různě hodnoceno trenérem. Trenér tak vytváří napětí mezi hráčkami, kteří si v danou chvíli nejsou

rovni. Hráčky nevědí, jak interpretovat trenérovo chování, kdy chtějí být oceňovány, ale za imitaci chování jiné hráčky nedostanou stejné ocenění jako imitovaná hráčka.

*„Můžeš dřít 3x víc než druhej, ale stejně tě tam nedá. **Je to vo tý oblíbenosti.**“*

*„Ale taky záleželo na tom, kdo to byl. Nás třeba zje*ali, ale když to byla taková /jméno spoluhráčky/ tak né, že jo!“*

*„**Trenéři maj velkej vliv na ty hráčky.** Taky záleží na tom, kdo to byl. **Maj svoje oblíbenkyně.** Já se omluvila a stejně byli proti mně. A pak tam byla holka, která vždy řekla, že se musí učit a trenér v pohodě.“ 6F*

*„Přišel za tou drsnější skupinkou vod nás a **řekl jim, že chce, aby si na něj po tréninku počkali.** Že už ho...že už ho nechce v týmu. Ten kluk byl divnej. Ale nevím, jestli ho zmlátili.“ 7G*

„Každej chce hrát. Nebo ne všichni, ale většina.“

*„**I během tréninku se tvořily takový partičky.** Nikdy jsem nezažil, že by se bavili všichni se všema. **Když třeba chtěl někdo někoho vystrnadit ze sestavy,** tak se domluvila trojice, čtveřice že během tý hry ho budou hlídat osobně nebo mu budou dávat těžký přihrávky.“ 2B*

Aktéři dvou rozhovorů dokonce tvrdí, že rivalita je větší mezi ženami nežli v týmech mužů. Konkrétně v rozhovorech 12L, 14N a 3C se toto tvrzení vyskytuje, nicméně v rozhovoru 12L pak aktérka výzkumu použila větné spojení: „Tým je taková druhá rodina.“ Nejsm si tedy jistý, proč frázi: „Mezi holkama jsou ty vztahy vždycky složitý,“ aktérka výzkumu použila. Nikde dál totiž o konkrétních složitostech v týmu nemluvila. Stejně tak aktér rozhovoru 14N pouze naznačil, že v ženském kolektivu panuje větší rivalita nežli v mužském. Následně však dodal, že v mužském týmu rivalita je, nicméně není tak velká jako tomu je u žen.

*„**A ona schválně zůstala na záchodě dýl, aby nemusela běžet tu třístovku se mnou.** Já nechápala vo co jí jde. Byla tam velká rivalita. Hlavně mezi holkama.“ 3C*

*„**Mezi ženskejma je ta rivalita fakt obrovská.** U chlapů je to lepší, ale stejně se chcete porážet. Na výkony má pak velkej vliv ten tým. Vždycky je tam někdo lepší a někdo horší. A to ti pomáhá zlepšovat se.“*

„Jak říkám v chlapech je to v poho, ale v ženskejch je hrozná rivalita. Ty se tam pořád štěkaj.“ 14N

Ve dvou rozhovorech se také objevuje názor, že spíše než rivalita mezi sportovci, panuje rivalita mezi trenéry. Konkrétně se jedná o rozhovory 3C a 16P.

„Bylo tam soupeření mezi trenérama.“ 3C

„Vztah závodník trenér je dobrej, ale trenér a trenér je to špatný. Dřív to bylo horší, teď je to lepší. Ale mezi trenérama je rivalita, možná spíš pošťuchování. Každý má jiné názory na tréninkové metody.“ 16P

Možným vysvětlením je tlak na trenéry shora, kdy jsou po nich požadovány nějaké výsledky jejich tréninkové skupiny. To však nemohu ničím konkrétním dokázat, neboť jsem nevedl rozhovory s žádnými trenéry. Dalším možným vysvětlením může být právě neshoda na tréninkových metodách, což uvádí aktérka rozhovoru 16P. Trenéři se tak předhání, kdo bude mít lepší výsledky, neboť jeho tréninková metoda bude úspěšnější.

3.2.3 Psychologické aspekty sportu

Pro mnohé sportovce sport znamená či znamenal celý jejich život. Kvůli sportu zanedbávali mimosportovní život, a to například kamarády. V rozhovorech 5E a 3C je tento fakt explicitně pospán samotnými sportovci. Obě aktérky rozhovorů však přehodnotily své preference a dle svých slov si uvědomily, že sport pro ně není všechno. Fakt, že žádný z mužských aktérů nezmínil nic o této problematice, může souviset s tím, že interpretace úspěchů a popularity je u každého jiná. Pro dívky jsou podstatné sociální dovednosti a školní úspěchy. Chlapci staví úspěch na základě atletických schopností a sportovních dovedností. [Sekot, 2008, strana 22] Proto možná muži nevnímají žádné přehodnocení svých stávajících hodnot, neboť jejich hodnotou byl od počátku sport, zatímco ženy se musely v průběhu času přeorientovat na jiné hodnoty. Je to však jen jedna z možných interpretací. Dalším důvodem může být to, že nikdo jiný nezažil takový stres jako účastnice rozhovorů 3C a 5E. Pavel Slepíčka, Václav Hošek a Běla Hátlová [2006] řadí tendenci k izolaci a obavy ze sociálního kontaktu k příznakům stresu ve sportu [Slepíčka, Hošek a Hátlová, 2006, strany 216-217].

*„Ignorovala jsem párty se spolužáky, procházky s nima. **Byla jsem braná jako buran z vesnice. Vlastně nikdo mě nebral jako plnohodnotnou členku třídy. Věděla jsem, že na to nemám čas, takže to bylo oboustranný.***

„Naučilo mě to, že sport není všechno. U hodně zklamání jsem si musela říct, jestli mi to za to stojí.“ 3C

*„Když se budeme bavit úplně na tom začátku, **tak jsem žila jenom triatlonem. Procházela jsem si poruchou příjmu potravy. Řešila jsem jenom sebe, tréninky plus škola. Neměla jsem čas.***

*„Neměla jsem prostě čas. **Upřednostnila jsem trénink před člověkem. Ted' už to mám jinak. Triatlon mě strašně baví, ale uvědomila jsem si, že není všechno. Uvědomila jsem si hodnotu času.***“ 5E

V některých rozhovorech se objevovaly výpovědi o psychickém a někdy i fyzickém nátlaku na aktéry sportu. O možném fyzickém napadení referuje aktér rozhovoru 7G, který sice dělá nyní jiný vrcholový sport, nicméně k údajnému fyzickému napadení mělo dojít v menším fotbalovém klubu, který hrál okresní přebor. O psychickém nátlaku ve fotbale se vyjadřuje také účastník rozhovoru 2B.

*„Přišel za tou drsnější skupinkou vod nás a **řekl jim, že chce, aby si na něj po tréninku počkali. Že už ho...že už ho nechce v týmu. Ten kluk byl divnej. Ale nevím, jestli ho zmlátili.***“ 7G

*„Každý chce hrát. Nebo ne všichni, ale většina.“ „**I během tréninku se tvořily takový partičky. Nikdy jsem nezažil, že by se bavili všichni se všema. Když třeba chtěl někdo někoho vystrnadit ze sestavy, tak se domluvila trojice, čtveřice že během tý hry ho budou hlídat osobně nebo mu budou dávat těžký přihrávky.**“ 2B*

Další rozhovory poukazovaly také na psychický nátlak jak ze strany spoluhráčů a spoluhráček, tak na nátlak ze strany trenérů a trenérek. Stejně tak někteří účastníci v rozhovorech zmiňují „oblíbenost u trenérů“, jako jednu z příčin šikany a psychického nátlaku (6F). Dle výpovědí aktérů výzkumu byli trenéři dokonce v některých případech přítomni u šikanování jednotlivce ostatními spoluhráči a nereagovali (6F). Jak je vidět výše v rozhovoru 7G, trenér dokonce své svěřence naváděl k napadení jiného hráče. Trenéři také nepřímou způsobovali svým jednáním poruchy příjmu potravy u některých sportovců

a v jednom rozhovoru se dokonce objevují zmínky o tom, že trenéři nerespektovali lékařská doporučení a nechávali svěřence trénovat, ačkoliv byli nemocní či zranění (3C, 11K). V rozhovoru 3C se také objevuje výpověď o tom, že aktérka výzkumu byla brána jako „buran z vesnice“ a dokud něco nedokázala, nikdo ji nebral jako plnohodnotnou členku týmu.

„Trenéři maj velkej vliv na ty hráčky. Taky záleží na tom, kdo to byl. Maj svoje oblíbenkyně. Já se omluvila a stejně byli proti mně. A pak tam byla holka, která vždy řekla, že se musí učit a trenér v pohodě.“

„Šoupli jí do základu k ženskéjm. Trenéři poštvaly holky proti ní. Ta holka to psychicky nedala a odjela zpátky domů. Trenéři ji nechali sbírat míče a rozkopali jí je po tribunách. Smáli se jí, že je lesba.“ „Jedna věc je, že zničí hráčku a druhá, že zničí člověka.“ „Ten člověk má fakt rád ten sport a pak přijde někam, kde jí zrujujou, přitom mohla být vynikající hráčka.“ 6F

„Bylo to často na úkor našeho zdraví. Kór psychickýho. Tam už na nás úplně pekli.“ „Nedávali nám prostor pro odpočinek. Běhali jsme s angínou, černým kašlem. Kamarádka musela mít ortézu, aby si nepřetrhla achilovku. Přišla na trénink to oznámit a trenér ji řekl, ať to sundá a jde běhat.“

„Byl tam tlak i na holky, co se týče váhy. Co se týče vzhledu.“ „Ty holky pak přestávaly jíst. Což je, což je špatný. Některý musely i do nemocnice.“

„No se mnou se moc ani nekamarádili ze začátku, byla jsem jiná.“ „A ona schválně zůstala na záchodě dýl, aby nemusela běžet tu třístovku se mnou. Já nechápala vo co jí jde. Byla tam velká rivalita. Hlavně mezi holkama.“ 3C

„Neexistuje, že nechceš, že seš nemocnej. A to mě asi utvořilo. Často jdu přes mrtvolu. Chci dosáhnout cíle. Chceš něčeho dosáhnout? Nesmíš koukat za sebe.“ 11K

Ve dvou rozhovorech jejich aktéři zmiňují fakt, že mladší a horší sportovci jsou využíváni pro sběr balónů nebo „něco odnesou“. Psychické výlevy trenérů jsou tak směřovány na mladší a horší sportovce, stejně tak i podřadné týmové role jakými je například sběrač míčů. Sport je tedy velmi hierarchicky uspořádaný a zdá se, že s tím aktéři rozhovorů počítají a berou to, jako normální jev ve sportu. Sportovci jsou podřízeni trenérům a trenéři následně majitelům týmů a jiným funkcionářům [Sekot, 2008, strana 29]. V rozhovoru 2B je pak zdůrazňováno, že hierarchii ve sportu tvoří věk, ale i peníze, které hráči pobírají.

V rozhovoru 16P aktérka výzkumu potvrzuje slova Adély Korečkové (2020) z její bakalářské práce *Utváření hierarchie v tréninkové skupině atletů*, kde uvádí, že ve skupině, kterou zkoumala měla výkonnost největší vliv na hierarchické postavení atleta ve skupině [Korečková, 2020, strana 33].

*„Ve všem mě šoupli se staršíma, a to byli sv*ně. Mě šikanovali.“ „Ty mladší tam museli sbírat míče a tak. Tak to tam prostě je.“ 6F*

„Myslím si, že kolektiv je tam dobrej. Jsou tam ty dobrý a pak ty špatný. Ty špatný sem tam něco odnesou. Ale tak je to, myslím, ve všech sportech.“ 16P

„Je velikej rozdíl, když se v týmu objeví majitel, kterej ti je schopnej ty prachy za ten zápas dát. Pak to není taková pohoda. Je tam větší tlak. A ještě horší je to, když se dozvíš, že ne všichni mají stejný podmínky. Někdo hraje zadarmo a někdo bere tisícovku za zápas. A takovýhle věci.“ „Brali deset patnáct měsíčně a hrozně se nad nás povyšovali. My byli mladý a brali pár stovek.“ 2B

Někteří aktéři výzkumu se k tématu psychického či fyzického nátlaku během rozhovoru nedostali. Může to být způsobeno tím, že opravdu nebyli svědky ani jedné z uvedených šikan. Druhým vysvětlením může být role sportovce a očekávání okolí: „Od sportovce jako od role se čeká, že nebude fňukat [Slepička, Hošek, Hátlová, 2006, strana 219]“. To mohl být také jeden z důvodů, proč sportovci nechtěli rozebírat podrobnosti o negativním chování jejich trenérů a spoluhráčů. V neposlední řadě může být důvodem vztah sportovců s jejich spoluhráči a trenéry, či jejich vztah se mnou jako s výzkumníkem. Možností je také aktivní zapojení sportovce do fyzického či psychického nátlaku na osobu jinou, čemuž se aktér rozhovoru nechtěl věnovat.

3.2.4 Vlivy na sportovní participaci

Na sportovní participaci může mít vliv hned několik činitelů. V následujících subpodkapitolách se pokusím zaměřit alespoň na některé možné vlivy na účast jedinců na sportu. Budu se věnovat vlivu ekonomického, kulturního a sociálního kapitálu na sportování jedince. Stejně tak se zaměřím na vliv rodiny, vrstevnické skupiny, prostorových faktorů, trenérů a školy na jedincovo podílení se na sportovní aktivitě. Témata subpodkapitol byla vybrána v návaznosti na výpovědi aktérů výzkumu.

Ekonomický kapitál

Různé sporty jsou různě finančně nákladné. Souvisí to například s místem, kde se daný sport odehrává či s vybavením, které je na daný sport potřeba. Některé sporty si vyhrazují jakési elitní místo, kdy jejich provozování je tak drahé, že si ho mohou často dovolit jen bohatí lidé. Čím vyšší je sociální status jedince, tím vyšší je pravděpodobnost jeho účasti na fyzických aktivitách. S rostoucím sociálním statutem klesá míra účasti na sportech, které jsou určeny pro nižší sociální třídy. [Wilson, 2002, strany 5-14]

Placení tréninků, členství, různých dalších poplatků a koupě vybavení může stát i nemalé částky a pokud na ně jedinec nemá, nemůže se mnohdy zapojit do fyzických aktivit. Některé kluby podporují své svěřence a zařizují jim vybavení či pronájem prostor zdarma či alespoň vyjednávají slevu. V rozhovoru 15O aktér výzkumu uvádí, že bez ekonomického kapitálu svých rodičů by nikdy nemohl dělat sport, který dělá. Stejně tak sportovec 1A uvádí, že taneční sport byl hodně drahý. Za jednu čtyřicet pět minut dlouhou lekci dali jeho rodiče nemalou sumu peněz. Také cena oblečení a bot byla mimo dosah nízké příjmových domácností.

V rozhovoru 10J účastník výzkumu tvrdí, že zaběhlé přesvědčení lidí, že je hokej drahým sportem, neplatí. Tým je připraven vložit do hráčů nějaký kapitál, který se mu samozřejmě pak vrátí na hráčích samotných, pokud budou mít dobrou výkonnost. Nicméně dále v rozhovoru uvádí, že bez finanční podpory rodičů by nemohl daný sport dělat.

„Bez rodičů by ten sport nešel. Je to hrozně drahý. Jen boty a oblečení stojí desetitisíce.“ 15O

„Ten hokej není tak drahej jak si všichni myslěj. Výstroj ty kluby už často půjčujou. Týmový tréninky máš zadarmo.“

*„Kupovali mi novou výstroj. Tréninky navíc. Máma mě vozila na tréninky. Bez ní bych nemohl být tam kde jsem. **Kdybych neměl finanční a časovou podporu, nešlo by to dělat.**“ 10J*

Ekonomický kapitál nemusí být v držení pouze rodičů. Například v rozhovoru 2B aktér výzkumu uvádí, že je podstatné, jakým ekonomickým kapitálem vystupuje majitel klubu. I to ho dle jeho slov přimělo některé kluby opustit.

*„Je velikej rozdíl, když se v týmu objeví majitel, kterej ti je schopnej ty **prachy** za ten zápas dát. **Pak to není taková pohoda. Je tam větší tlak.** A ještě horší je to, když se dozvíš, že ne všichni mají stejný podmínky. **Někdo hraje zadarmo a někdo bere tisícovku za zápas. A takovýhle věci.**“ „**V kabině už není taková pohoda.**“ 2B*

V rozhovoru 3C pak aktérka výzkumu dodává, že její rodina neměla tolik peněz, aby si mohla dovolit jet na soustředění i na rodinnou dovolenou. Z toho důvodu chyběla na mnoha rodinných akcích. Aktérka také tvrdí, že peníze rodiči vložené do jejího sportu ji motivovaly, aby ve sportu pokračovala a byla dobrá. Zároveň ale zdůrazňuje, že atletika je dostupný sport.

„Je to takovej otevřenej sport. Stačí ti trenky a kecky a můžeš trénovat.“

*„Tu Prahu jsem si vydupala. **Bylo to dost finančně náročné.**“ „Ale přišla jsem o hodně zážitků. O rodinný dovolený, rodinný oslavy. Kvůli tréninkům jsem nešla ani na taneční. Celkově ten sociální život. Že jsem byla zavřená v komunitě toho sportu.“ „**Nebylo tolik peněz. Radši jsem jela na soustředění.**“ „**Motivovalo mě, že do mě rodiče vkládání to úsilí, ty finance.** Což je vlastně blbý, že kvůli penězům jsem chtěla být dobrá.“ 3C*

Ačkoliv některé sporty finanční kapitál sportovcům vytvářejí, jiné profesionální sporty nejsou tak dobře placené. V rozhovoru 12L si aktérka stěžuje, že sportu obětovala všechno, ale nedokázala si jím vybudovat dostatečnou finanční základnu. Naopak v rozhovoru 10J aktér výzkumu věří, že si hokejem bude vydělávat.

*„**Florbalu jsem obětovala všechno, co jsem mohla.**“ „Dneska v mých pětadvaceti nemám pořádnou práci. Nemám pořádný základ do života, bych řekla. Dala jsem tomu tolik, že jsem si nemohla najít normální práci. Mám to tak na přežití. Do teď jsem si nevytvořila pořádný finanční základ.“ 12L*

*„**Jinou šanci nemám. Musím si vydělávat hokejem.**“ 10J*

Ekonomický kapitál rodičů může mít také rozhodující úlohu ve sportovní kariéře dítěte. V rozhovoru to uvádí aktéři rozhovorů 6F. Trenér údajně přednostně nasazoval hráčky, kterých rodiče například sponzorovali klub.

*„**Bylo to o kontaktech. Když rodiče dali prachy, hrálas.**“ 6F*

Jak píše Wilson, participace na sportu vyžaduje peníze a volný čas, což silně ovlivňuje, jací lidé se mohou sportu účastnit. Levnější „proletariátní“ sporty jsou pak více dostupné i lidem bez většího ekonomického kapitálu. [Wilson, 2002, strany 5-14]

Kulturní kapitál

Dosažené vzdělání může hrát roli ve sportovní participaci jedince. Vzdělání může mít vliv na sportovní participaci tím, že podává jedinci více informací o prospěšnosti sportovní aktivity. Druhou možnou interpretací vztahu vzdělání a sportu může být fakt, že sportovní participace sama o sobě je kulturním kapitálem. Čím více kulturního kapitálu jedinec má (determinováno sociální pozicí jedince), tím je pravděpodobnější, že se bude podílet na sportovní participaci. [Špaček, 2014, strany 40-41]

Podle dat získaných z polostrukturovaných rozhovorů bych řekl, že o participaci dítěte rozhoduje kulturní, ekonomický a sociální kapitál rodičů dítěte, které daný sport provozuje. Na vrcholové a výkonnostní úrovni sportu je často velmi těžké stíhat se sportem ještě například školu, tudíž někteří aktéři výzkumu uvádí, že škola byla na druhém místě, někdy dokonce uvádí, že školu z důvodu sportu opustili. V rozhovoru 2B však aktér uvádí, že dal přednost před vzděláním a nyní toho nelituje. Je to však spíše výjimka v tomto výzkumu.

Je tedy patrné, že někteří aktéři výzkumu se více soustředili na sport než na své vzdělání. Větší váhu sportu však dávali hlavně kvůli tlaku ze strany trenérů a mezerám ve školském vzdělávacím systému, který jim znemožnil spojit vzdělání a sport. Tlak na sportovce však může být způsobován například i samotnými rodiči, aniž by si to rodiče uvědomovali. Příkladem může být výše zmiňovaná aktérka rozhovoru 3C, která uvádí: „Motivovalo mě, že do mě rodiče vkládání to úsilí, ty finance. Což je vlastně blbý, že kvůli penězům jsem chtěla být dobrá.“ Sportovec se tak snaží splnit očekávání od druhých. Tyto požadavky však vytvářejí konflikt mezi rolemi jedince jako aktivního sportovce, syna/dcery a studenta.

*„Ostatní kluci to měli uzpůsobené, ale já nemohl mít na gymplu individuál.“
„Nakonec jsem se rozhodl, že profík nebudu.“ „Jo, dal jsem přednost škole...a teď jsem za to rád.“ 2B*

„Florbalu jsem obětovala všechno, co jsem mohla. Myslím si, že i na úkor školy a možná i na úkor kamarádů. Mám kamarády jenom okolo florbalu. Nemám moc kamarádů mimo florbal. Neměla jsem šanci poznat někoho dalšího. Sport se i odrazil v tom, co jsem pak dělala za práci. Můj život je jedna sportovní bublina, bych řekla.“ „Zkusila jsem i vejšku, ale to nějak nevyšlo.“ 12L

„Škola a volejbal byly na prvním místě. Zbytek když se vešel, tak se vešel, když ne, tak prostě nebyl. Pak už mi to přišlo, že volejbal byl na prvním místě.“ 6F

„Já nechodil moc do školy. Kdo na mě koukal, tak mě spojoval se sportem. Ačkoliv ty nad tím tak nepřemýšlíš a snažíš se žít výrazně odlišně, tak tě prostě stejně berou jako sportovce.“ 14N

„Ve škole ty učitelé vůbec nepřihlíželi ke sportu. Jsem tam týden nebyl, protože jsem měl tréninky a vona mi dala třeba test z věcí, který jsem nikdy neviděl. A řekla mi, že tam mám prostě příště bejt.“ „Ve škole se hraje hrozně na docházku, ale to na tréninkách taky.“ „Ten systém individuálů moc nefunguje.“ „Hodně jsem měnil školy. Z některých jsem musel i odejít.“ 10J

Pierre Bourdieu rozdělil kulturní kapitál na vtělený, objektivizovaný a institucionalizovaný. Participace na sportu tvoří soubor dispozic, podle kterých jednáme, myslíme a vnímáme svět. Díky této charakteristice je sport vtělený kulturní kapitál. Příslušníci různých tříd mají různé představy o tom, co od sportu očekávají. [Warde, 2006, strany 107-121]

Sociální kapitál

Pierre Bourdieu popsal tři druhy kapitálů. Dva jsem již výše zmínil – ekonomický a kulturní. Nyní se dostávám k sociálnímu kapitálu a jeho vlivu na sportovní participaci jedince. Kulturní i sociální kapitál jsou podřadnými k ekonomickému kapitálu, což však aktéři výzkumu ve velké míře nepotvrzují. V rozhovorech se spíše zdůrazňuje sociální kapitál, jako výhoda pro sport. Ať už se skloňuje sociální kapitál rodičů, nebo sociální kapitál získaný během sportovní činnosti. Sociální kapitál je obsažen v sociálních vztazích, které generují sociální závazky. Sociální vztahy je zdrojem sociálního kapitálu. Bourdieu však počítá se sociálním kapitálem pouze u elit. Jak uvádí Šafr se Sedláčkovou [2006], Bourdieu například neuvažuje o využití sociálního kapitálu méně privilegovanými jedinci například

na trhu práce. [Julien, 2015, strany 364-365; Šafr a Sedláčková 2006, strany 15-16] Pro Roberta Putmana „sociální kapitál odkazuje k vlastnostem sociální organizace, jako je důvěra, normy a sítě, které usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti.“ Putman oproti Bourdieuovi uvažuje o sociálním kapitálu jako o základu soudržnosti společnosti [Šafr a Sedláčková 2006, strany 19-20].

Sportovci však svůj sociální kapitál získaný během sociální činnosti využívají nejen na trhu práce, ale kontakty získané dlouholetou sportovní činností využívají například pro hledání zdravotnické pomoci. Proto je možná přesnější sociální kapitál definovat podle sociologa Nan Lin a nové ekonomické sociologie. Kdy Lin tvrdí, že se sociální kapitál spouští a je dostupný při účelovém jednání. Sociální kapitál pak pro něho znamenají zdroje, které má jedinec ve své sociální síti. „Sociální kapitál tedy představuje „investice do sociálních vztahů vedoucí k očekávanému zisku na trzích.“ [Šafr a Sedláčková 2006, strana 17]

Ačkoliv sportovci zprvu sport nevnímali jako zdroj sociálního kapitálu, domnívám se, že již tím, že si uvědomují potencionální využitelnost získaných kontaktů ve sportu můžeme mluvit o „očekávaném zisku“. Z rozhovorů to vypadá, že sportovci nevyužívají sport jako primární zdroj sociálního kapitálu pro vlastní užitek, nicméně si dobře uvědomují možnosti, které sport přináší a cíleně je využívají. Využití má dvě roviny a to (1) využití „známostí“, kdy jedinec přijde za svým kontaktem a využije jeho sociálního kapitálu. Nebo (2) využití „třetí osoby“, kdy sám kontakt přijde za jedincem s nabídkou například práce (s nabídkou svého sociálního kapitálu). Sportovec tak může aktivně nakládat se svým sociálním kapitálem, nebo na něho sociální kapitál sám působí prostřednictvím někoho jiného (jedinec aktivně nevyužíval svých kontaktů do doby, než mu to samy nabídly). Struktura sociální sítě aktérů je popsána Jamesem Colemanem, který tvrdí, že ze sociálního kapitálu mají užitek všichni ve struktuře. Sociální kapitál spojuje mikro a makro strukturu [Šafr a Sedláčková 2006, strana 18].

Dle analýzy výpovědí aktérů výzkumu to vypadá, že jedinci mají svoji síť kontaktů, se kterou mohou buď záměrně interagovat svými požadavky, nebo na ně působí samy kontakty, které s nabídkami chodí za sportovcem. Podle Jamese Colemana poskytnutím nějaké služby vzniká závazek pro stranu, které je něco poskytováno. Poskytovatel pak může očekávat splacení své služby, nicméně se může stát, že poskytnutá služba nebude nikdy

splacena. Bez důvěryhodnosti mezi členy skupiny by nemohlo existovat poskytování služeb mezi aktéry [Šafr a Sedláčková 2006, strana 18; Coleman, 1988, strany 102-103].

O využití „známostí“ mluví aktéři rozhovorů 6F, 2B a 3C. Kdy aktérka rozhovoru 6F přímo říká, že kontakty se dají využít, když něco potřebuje. V rozhovoru 2B a 3C byly kontakty využity jako prostředek pro dostání se ke kvalitní lékařské pomoci. Kdy se samozřejmě nedá předpokládat, že bez kontaktů by aktéři nedostali kvalitní lékařskou péči, nicméně to poukazuje na důležitost známostí, kdy aktéři výzkumu více věří lidem, které znají, než aby šli na operaci k doktorům, o kterých nic nevědí. O využití sociálního kapitálu kamaráda mluví aktér výzkumu 2B, který říká, že jen díky doporučení kamarádem se hned dostal do užšího výběru na pracovní pozici. Následně dodává, že sport mu posloužil jako kulturní kapitál (pokud: sportovní participace sama o sobě je kulturním kapitálem [Špaček, 2014, strany 40-41]), kdy i díky své sportovní minulosti získal místo v práci.

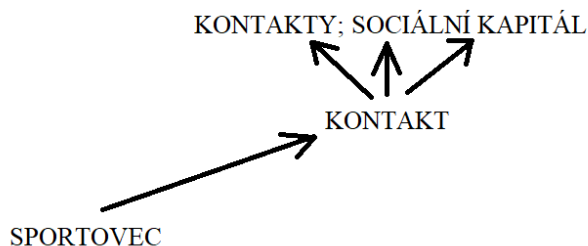
„Máš víc konexí. Nemusíš se s nima bavit, ale někdy jim prostě zavoláš, že něco potřebuješ.“ 6F

„Jsem si hledal práci, tak jsem se ptal na nějaký možnosti.“ „Jsem se ho zeptal u piva vo co jde.“ „Kamarád mě doporučil u šéfa a díky tomu jsem se dostal do užšího výběru.“

„V tom kolektivním sportu získáš kontakty na různé lidi. Já takhle třeba dostal kontakt na doktora. Kamarád měl spolužáka a ten je specialista na kolena. No tak jsem mu zavola a on mi udělal kompletní prohlídku.“ „To celí uspíšil a já za týden měl první operaci.“ „Vedoucí je sportovec.“ „Nevim to jistě, ale možná hrálo roli, že jsem sportovec. Měli jsme se o čem bavit.“ 2B

„Byla zima a pak jsme šli skákat do písku. V lednu, že jo. Jsem si utrhla šlachy v kolenu. Mě vezla rychlá do nemocnice. Díky mamce, která měla dobrý kontakty jsem se dostala do dobrejch rukou. Mě vodvoperovali rychle. No a dalo se to dalo dohromady v pořádku.“ 3C

Využití "známostí"

Obrázek 3.1: Schéma k využívání „známostí“ sportovcem

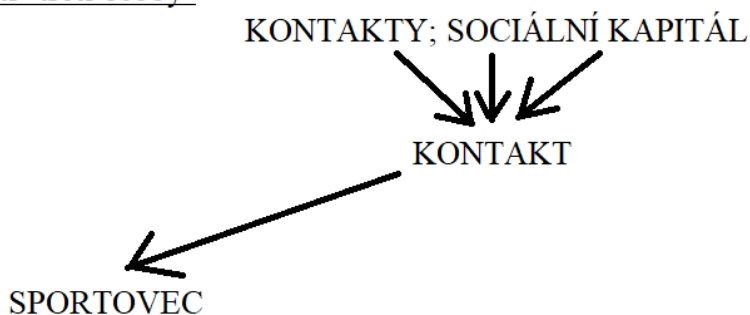
O využití „třetí osoby“ mluví aktéři rozhovorů 7G a 4D. Jde o to, že aktéry výzkumu záměrně vyhledal nějaký z jejich známých za účelem nabídky práce. V rozhovoru 4D aktérka výzkumu tvrdí, že existuje uzavřená síť kontaktů, která končí u samotného jedince, který dostává nabídku práce. V rozhovoru 7G účastník říká, že sport síť kontaktů tvoří a kontakty mezi sebou interagují. Díky těmto interakcím se pak dostává na brigády.

*„Propojeni i s pracovním životem je takový, že **ti pomůžou najít práci**. Hele, vím o něčem, nechceš to zkusit? No, a tak se hezky to kolečko kontaktů uzavře.“ 4D*

*„**Sport ti otevírá nové kontakty**. Ve sportu si více méně všichni pomáháme.“*

„Třeba brigády. Na brigády chodím přes kamarády.“ 7G

Využití "třetí osoby"

Obrázek 3.2: Schéma k využívání „třetí osoby“

Dle dat výpovědí aktérů rozhovorů lze analyzovat, že sociální kapitál nemá vliv na jedincovu participaci na sportu, ačkoliv si někteří aktéři uvědomují možnosti, které sport a s ním spojené kontakty přináší. Zdá se, že sportovci by sport dělali i bez výhod sociálního kapitálu. I tak je však dobré uvažovat o sociálním kapitálu jako o jednom z možných

„motivačních“ činitelů pro začlenění se do sportovní komunity, která daný sociální kapitál zprostředkovává.

Rodina

Rodina je jen těžko nahraditelnou institucí. První kontakt se světem je jedinci zprostředkován skrze rodinu. Definice rodiny je však v dnešní době velmi obtížná, neboť již neplatí tradiční kritéria, jakými byl například sňatek. Rodina je systém, který má za cíl vytvářet stabilní prostor pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí. Je to prostředí, do kterého se člověk rodí a nemůže to nijak ovlivnit. Můžeme rozlišovat mezi nukleární a rozšířenou rodinou, kdy nukleární rodina jsou rodiče a jejich děti, rozšířená rodina jsou všichni příbuzní jedince. Funkce rodiny je biologickoreprodukční, sociálně-ekonomická, ochranná funkce, socializačně-výchovná, rekreační (zábavná) funkce a v neposlední řadě funkce emocionální. [Kraus, 2008, strany 79-83]

V rodině dochází k první socializaci jedince s okolím. Rodina je multidimenzionální podstata, takže socializace neprobíhá pouze prostřednictvím starších členů domácnosti. I mladší členové domácnosti mohou socializovat například své rodiče. [Sekot, 2008, strany 19-23]

Rodina nezprostředkovává jedinci pouze první kontakt se světem, ale je to právě rodina a hlavně rodiče, kteří jedince navedou na dráhu sportu. Rodiče hrají důležitou roli při výběru sportu. Vrcholoví sportovci „dosahují svých prvních úspěchů často v jiném sportu, než ve kterém jsou úspěšní na vrcholové úrovni“. Ve sportovních začátcích má na sportovce vliv prostředí, které může být negativní nebo pozitivní ve svém přístupu ke sportu a jeho podpoře [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 109].

Z rozhovorů vyplývá, že se rodiče aktivně podíleli na výběru sportu. Mnozí aktéři také odkazují na sportovní založení své rodiny, nebo alespoň jednoho z rodičů, což vedlo k jejich participaci na sportu (například rozhovor *14N* nebo *6F*). Výběr sportu byl u některých aktérů přímo determinován jejich rodičem, kdy jejich rodič byl trenérem jejich sportu. V jednom rozhovoru (*16P*) byl trenérem aktérky výzkumu její otec. U daného sportu účastnice výzkumu zůstala. U rozhovoru *14N* byl výběr sportu ovlivněn matkou, která byla trenérkou gymnastiky dětí. U gymnastiky účastník rozhovoru nevydržel. V jednom rozhovoru aktér uvádí, že byl ovlivněn při výběru sportu svým bratrem. Konkrétně aktér rozhovoru *13M* říká, že se do svého prvního sportovního klubu přihlásil, protože: „*Jsem se*

jenom vopičil,“, což znamená, že účastník rozhovoru se ztotožnil se sociálním modelem svého bratra a následně ho záměrně napodoboval. Existuje více úrovní imitace (nápodoby) a pro záměrnou nápodobu je typické, že jedinec prostřednictvím imitace svého modelu cíleně reprodukuje chování druhého, o němž ví, že jeho vzoru přineslo ocenění [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strany 102-103]. V rozhovoru *11K* účastník rozhovoru říká, že ho rodiče dali na sport, který v tu chvíli nesnášel, ale následně u plavání vydržel šestnáct let. Účastnice rozhovoru *8H* tvrdí, že ji rodiče přihlásili na sport, aby se naučila lyžovat. Stejně tak v rozhovoru *1A* a *5E* můžeme vidět snahu rodičů naučit své děti více sportů, ale nikdo z účastníků těchto rozhovorů nezmiňuje cílenou snahu rodičů přihlásit potomky na výkonnostní či vrcholový sport. Naopak v rozhovorech *14N* a *2B* je zřejmé, že rodiče své děti cíleně přihlásili na sport, a věřili, že se jejich dítě bude danému sportu věnovat profesionálně. Rozhovor *6F* pak poukazuje na fakt, že pokud rodiče sportovce dělají nebo dělali stejný sport, jako jejich dítě, kladou rodiče na svého potomka větší tlak, aniž by si to nejspíše uvědomovali. Snaží se poradit, nicméně účastnice rozhovoru *6F* to bere spíš jako tlak z jejich strany, kdy místo pochvaly dostává rady a hodnocení jejího výkonu.

„Já jsem dost zásadně ze sportovní rodiny.“ „Obzvlášť táta nechtěl, abych to dělal jen tak. Měl jsem to dělat pořádně. Ale sám mi řekl, že neviděl, že bych to mohl dělat vrcholově.“ „Ta gymnastika byla jako dobrá. Trénovala mě máma s nejakejma ženskejma. Ale mě to nebavilo.“ 14N

„Šel jsem na fotbal. Tam jsem šel asi kvůli bráchovi. Jsem se jenom vopičil. Jsme hráli dost fotbal za barákem, tak jsem šel do Slovanu.“ „Fotbal byl danej asi bráchou.“ 13M

„K florbalu mě přivedli rodiče. Na nástěnce byli nějaký kroužky tak se mě máma zeptala, jestli to nechci zkusit. No tak jsem šla. Byli tam samí kluci.“ 12L

„Naši mě dali na plavání což jsem nesnášel. No a zůstal jsem plavat 16let.“ „Ve sportu jsem vyrostl od čtyř let.“ 11K

"Naši mě tam přihlásili, abych se naučila lyžovat." 8H

„Ségra to brala jako povinnost, ale já si sporty oblíbil. Ozkoušel jsem každé sport. Většinou mě tam nechtěli trenéři, protože jsem hodně soutěživej.“ „Náš táta je takovej sportovec. Dělá všechno.“ 1A

„K míčovým hrám jsem byl nasměrování rodinou, no.“ „Všichni v rodině si asi mysleli, že mě uvidí na ligovejch trávnících, ale to se nepovedlo.“

„Sport vnímám jako součást svého života.“ 2B

„Byla jsem dána rodiči na kroužek tance. Pak školka skončila a co se mnou? V první třídě pauza a pak mě dali na aerobik. A to bylo strašný.“ 4D

„Rodiče mě furt vedli k nějakému sportu.“ „Neumím si představit, že bych se ke sportu nedostal. Rodiče sportujou oba. Ne vždycky jsem měl sport rád, ale teď mám k němu vztah.“ 7G

„Naše rodina je hodně sportovně založená.“ „Já ani nevím, jestli říct motivace nebo tlak.“ „Když přišli (rodiče) na zápas, tak se to rozebíralo další tři dny. Místo toho, aby mě pochválili, tak to bylo dobrý, ALE ...“ 6F

„Táta taky tancoval. Celkově jsme spíš na ten uměleckej směr.“ 15O

„Vždy jsem měla vzor v tátovi, pod kterým jsem i trénovala. A k tátovi si prostě víc dovolíš.“ 16P

V některých rozhovorech si aktéři výzkumu uvědomují, že bez ekonomického kapitálu rodičů a bez jejich časové investice by sportovci nemohli vykonávat sport na úrovni, na které ho vykonávají (10J, 15O).

*„Tatka koukal na sporty a koukal, že je trénink pro malý kluky v Letňanech. A mě to chytlo.“ „Rodina je základ mi přijde. Je pro tebe vždycky důležitá. Vždycky mě podporovali. Teda ne vždycky, ale z 99 % ano. Když mi to nešlo, tak táta řekl, ať se na to vyse*u.“ „Kupovali mi novou výstroj. Tréninky navíc. Máma mě vozila na tréninky. Bez ní bych nemohl být tam kde jsem. Kdybych neměl finanční a časovou podporu, nešlo by to dělat.“ 10J*

„Bez rodičů by ten sport nešel. Je to hrozně drahý. Jen boty a oblečení stojí desetitisíce.“ 15O

Aktéři výzkumu potvrzují, že rodina je důležitým faktorem pro participaci na sportu. Bez sportovní zkušenosti své nukleární rodiny by se ke sportu účastníci výzkumu nejspíše nedostali. Rodiče se tak snaží reprodukovat své sportovní postoje a snaží se do svých dětí

promítat své cíle. To může být někdy problematické, neboť jak uvádí účastník rozhovoru 14N: „Zásadní věc ve sportu je parta lidí ve sportu. Ty děti to nedělají pro výsledky. Říkám, mě to bavilo kvůli té partě.“ Děti nedělají sport pro výsledky, ale spíše kvůli kamarádům, které ve sportu mají. Tlak na výsledky ze strany rodičů může vést k zavrnutí sportu. Bez tzv. vztahových norem se sport neobejde, což však může méně talentované děti odrazovat [Slepička, Hošek & Hátlová, 2006, strana 224]. Mezi dětmi je zdravé rozvíjet soutěživost, což dokládají mnohé rozhovory, jako příklad zde mohu použít úryvek z rozhovoru 4D: „Potřebovala jsem být lepší než ona. Byla jsem soutěživá. Chtěla jsem víc trénovat. Všude jsem tančila.“ Děti tedy chtějí soutěžit, ale neúspěch je stresuje, proto by rodiče neměli příliš apelovat na výsledky, ale spíše hravou formou rozvíjet zájem dětí o sport. V rozhovoru 6F aktérka výzkumu dokonce přichází s možným řešením, které by pomohlo s motivací u dětí: „Podle mě by se za každý zápas něco mělo dávat. Prostě motivovat ty lidi. Ne odpískat, a jdem domů.“

Vrstevníci

Jedinec se s vrstevnickými skupinami snaží identifikovat a dodržovat skupinové normy chování, postojů a sdílí skupinové hodnoty. Skupina socializuje jedince do společnosti a předává mu normy jednání, zásady, životní cíle či vzory chování. [Kraus, 2008, strany 88-90]

Vztah se spoluhráči a spoluhráčkami má vliv na jedince, jak dokládají například rozhovory 1A, 15O nebo 4D. Zajímavá je v tomto ohledu spojitost mezi výpovědi všech tří aktérů, kteří spolu sdílí taneční sport. Aktér 1A dělal taneční sport dříve, aktéři 15O a 4D taneční sport stále provozují. Účastník rozhovoru 10J zmínil, že na něj měl vliv jeho spoluhráč z hokejového obranného páru, se kterým „se mu hrálo dobře“. Vliv skupiny na jedince je také zmiňován v rozhovoru 16P. Aktérka výzkumu spíše kritizuje systém věkového dělení sportovců během tréninku. Kdy tvrdí, že se talentovaní mladší jedinci často musí během tréninku omezit, neboť jejich vrstevníci nejsou stejně dobří. V rozhovoru 6F účastnice spíše upozorňuje na možnou šikanu ze strany starších. Mladší jsou podle ní využíváni staršíma.

„Vztah s partnerkou je jako vztah se sourozencem. Je to fakt nejbližší vztah, co jde.“ 15O

„Nebavilo mě to vlastně hlavně tím, že jsem trávil 90 % času s partnerkou. Každý den pět hodin a pak víkendy.“ „Když se s partnerkou pohádáš a pak musíš jít na parket.

Musíš tam jít a předvádět emoce.“ 1A

„Fungovali jsme jako rodina. Spali jsme u sebe, vídali jsme se po škole, chodili jsme spolu na párty. A každý z nás byl úplně jiná osobnost. Vzdělání, nahlížení na svět, každý jsme měli jiný cíle, jiný zaměření. Spjoval nás cit a láska k tanci.“ „Ta choreografie byla naše miminko. Neprezentovali jsme cizí choreografii, ale prezentovali jsme nás.“ „Bylo vidět, že nás to baví a že jsme parta.“ 4D

„Do teď si píšeme, že bychom chtěli hrát zase spolu. Hráli jsme spolu dva roky a vyhovovalo nám to. S tím backem mi to nejvíc šlo asi.“ 10J

„Skupiny máme podle věku. Myslím si, že u menších je to horší. Máme tam kluka, kterému je 17 a je hrozně dobrej. Ve své věkové kategorii by se nikam neposunul. Mladší to brali hůř a když to řeknu, byli z toho smutný. Ta skupina tě ovlivní. Když budeš plavat dobře a kolem tebe budou plavat průměrně, nikam se neposuneš. To je ten problém rozdělení podle věku.“ 16P

„Ve všem mě šoupli se staršíma, a to byli svině. Mě šikanovali.“ „Ty mladší tam museli sbírat míče a tak. Tak to tam prostě je.“

„Šoupli jí do základu k ženskéjm. Trenéři poštvaly holky proti ní. Ta holka to psychicky nedala a odjela zpátky domů. Trenéři ji nechali sbírat míče a rozkopali jí je po tribunách. Smáli se jí, že je lesba.“ 6F

Prostorové faktory

Prostředí, ve kterém se jedinec nachází, ovlivňuje jeho participaci na fyzických aktivitách. Jednání člověka je prostředím ovlivněno. Prostředí lidské jednání podporuje, překáží mu, formuje člověka či ho motivuje k jeho jednání. [Kraus, 2008, strany 94-100]

V rozhovorech s aktéry výzkumu se potvrzuje výše zmíněné. V rozhovorech 2B a 16P se aktéři shodují na tom, že jejich sportovní participace byla negativně ovlivněna místem bydliště. V rozhovoru 2B byla důvodem vzdálenost mezi bydlištěm a sportovním areálem. U účastnice výzkumu 16P bylo důvodem nedostatek sportovních možností na vesnici. Následně v rozhovoru 16P aktérka výzkumu dodává, že po přestěhování začala dělat

aktivně sport. Aktérka výzkumu 3C zdůrazňuje, že velikost města má také vliv na vztahy v kolektivu.

„Jsme bydleli daleko. Domů jsem přijížděl v devět večer, a ještě jsem neměl úkoly. Nakonec jsem se rozhodl, že profík nebudu.“ 2B

„Dostala jsem se ke sportu v druhé třídě, když jsme se přistěhovali z /původního města bydliště/ do /nynějšího místa bydliště/.“ „Měli jsme penzion a rodiče na mě neměli čas, takže jsem nic nedělala.“ 16P

„Tam jsem byla jedna z mnoha. Kdo vydrží tak úspěje, kdo nevydrží, ať jde jinam.“ „Byl to obrovský klub. Trenér neznal moje rodiče. Předtím jsem byla v malém klubu. Bylo nás ve skupině dvacet. Trenér musel roztržtit pozornost mezi nás.“ 3C

Jak z výše uvedeného vyplývá, prostorové faktory stimulují jedince na cestě ke sportovní participaci. Pokud jedinec nemá dostatek podnětů, je pravděpodobnost jeho účasti na sportovní aktivitě nižší než u jedince s dostatkem prostorových podnětů. Prostorové faktory mají také vliv na velikost týmu a vztahy v něm. Je to způsobeno hlavně hustotou osídlení na daném území. Čím více lidí žije na jednom místě, tím větší jsou tam sportovní kluby a týmy. Pokud klub nemá dostatek trenérů, není možné věnovat se všem sportovcům stejně, jako tomu je v menších týmech, kde připadá méně svěřenců na jednoho trenéra.

Škola

Školský systém dle dvou aktérů výzkumu (10J, 2B) nenapomáhá participaci ve sportu. V rozhovoru 5E aktérka výzkumu dokonce uvádí, že ji školní kurzy znechutily plavání. Účastnice výzkumu 4D tvrdí, že ne škola na sport, ale sport na školu měl vliv. Sportovkyně říká, že díky sportu se jí zlepšila paměť, a to využívala ve škole.

„Ve škole ty učitelé vůbec nepřihlíželi ke sportu. Jsem tam týden nebyl, protože jsem měl tréninky a vona mi dala třeba test z věcí, který jsem nikdy neviděl. A řekla mi, že tam mám prostě příště bejt.“ „Ve škole se hraje hrozně na docházku, ale to na tréninkách taky.“ „Ten systém individuálů moc nefunguje.“ „Hodně jsem měnil školy. Z některých jsem musel i odejít.“ 10J

„Ostatní kluci to měli uzpůsobené, ale já nemohl mít na gymplu individuál.“
„Nakonec jsem se rozhodl, že profík nebudu.“ „Jo, dal jsem přednost škole...a teď jsem za to rád.“ 2B

„Plavecký kurzy mi znechutili plavání.“ 5E

„Pomáhalo mi to i ve škole. Jak jsem cvičila paměť i na tréninku, tak se to promítlo i do učení.“ 4D

Podle tří aktérů výzkumu je školský systém nastaven špatně. Pokud dva z nich neměli možnost individuálního studia a jedné z aktérek dokonce školní sportovní kurzy sport znechutily, je nutné se zamyslet nad lepším propojením školy a sportu. Pro aktéry výzkumu je střet škola a sport velmi stresující, neboť během toho dochází ke konfliktu mezi rolemi studenta a sportovce. Navíc sport je pro ně často jednou z možností následného výdělků. Tlak na sportovce je v tomto směru veliký. Pokud se však podíváme na výpovědi 2B a 3C, aktéři rozhovoru tvrdí, že lidé na sportovních školách měli vzdělání a sport dobře propojeno. Nedá se zde tedy mluvit o jasném pochybení systému, neboť ve vzorku se nejspíše nevyskytoval jedinec, který by navštěvoval sportovní školu, nebo se o tom nijak nezmínil.

„Ostatní kluci to měli uzpůsobené, ale já nemohl mít na gymplu individuál.“ 2B

„Ty sport'áci to měli jako povinnost. Měli to jako tělocvik. I soustředění. Což mě se vůbec netýkalo. No se mnou se moc ani nekamarádili ze začátku, byla jsem jiná.“ 3C

Aktér rozhovoru 10J si pak stěžuje na vliv mimosportovního života na jeho sportovní výkon. Konkrétně si stěžuje na to, že po praxích ve škole nebyl schopen kvalitně trénovat a předvést na tréninku vše co uměl. Stěžoval si na zvýšenou únavu. Také zdůrazňoval jeho pozdní příchody na tréninky, které trenéři nechtěli trpět. Stejně o pozdních příchodech způsobených školou mluví aktérka rozhovoru 6F, která se prý musela ze školy omlouvat, aby stíhala odpolední tréninky.

Zdá se, že školní systém se sportem funguje pouze na sportovních školách. Na nespportovních školách je dle aktérů výzkumu náročné skloubit studium se sportem. Tlak je ze strany učitelů i trenérů těžko splnitelný. Stejně tak se dá uvažovat o tlaku ze strany rodičů, kteří chtějí po svém dítěti dobré výsledky ve škole, ale i ve sportu.

3.2.5 Vizuální reprezentace sportovní socializace

Jak jsem se již zmiňoval, na začátku každého rozhovoru si měl sportovec připravit tři fotky, které se pro něho důležitě. Takzvaná foto-elicítace mi pomohla s „rozmluvením“ aktérů. Účastníci výzkumu se tak více zamysleli nad tématem. Bylo také zajímavé sledovat, jaké fotografie si jaký z aktérů připraví. Potvrdila se slova Aleše Sekota [Sekot, 2008, strana 22], kdy ženy častěji ukazovaly fotky rodiny a školních úspěchů (složení bakaláře – obrázek 5.1), zatímco muži se prezentovali fotografiemi se sportovním úspěchem nebo s kamarády.

Obrázek 5.3: Složení bakaláře účastníci jednoho z rozhovorů

Obrázek 5.2: Fotografie z Univerziády – medaile pro štafetu (muž)

Jeden z aktérů vnímá rodinu jako základ. Velký vliv na jeho kariéru měl jeho otec a tchán. Jedná se spíše o vliv na kariéru jako podnikatele, nicméně také zmiňuje, že se snaží své příbuzné socializovat do sportu, a to konkrétně do triatlonu.

Obrázek 5.3: Otec, aktér výzkumu a tchán

Dobrý vztah se spoluhráčkou se dal dobře vyčíst z fotomontáže, kterou jedna z účastnic zařadila mezi své důležité fotky. V průběhu rozhovoru dále aktérka výzkumu uvádí, že v rugby je skvělá parta lidí, všechny hráčky je hned vzaly mezi sebe. Tato fotografie představuje důležitost dobrých vztahů v týmu, stejně tak však ukazují, že je důležité někdy upustit od formálností a užít si zábavu. Stejnou myšlenku má i fotografie 5.5. Důležitost vztahu v týmu je zmiňována i u fotky 5.6.

Obrázek 5.4: Fotomontáž

Obrázek 5.5: „Popisuje to zábavnou část sportu. Ne vždy to musí být tak našňořený a nemusíš vždy reprezentovat partnery, který máš na hadrech. Taková malá rebelie.“

Obrázek 5.6: Důležitost vztahů v týmu

Důležitost, jakou pro něho jeho trenér má, ukázal aktér výzkumu, který mezi fotografie rodiny a přátel zařadil fotku se svým trenérem. Jak aktér zmiňoval i dále v rozhovoru, jeho trenér má pro něho veliký význam.

Obrázek 5.7: Blízký vztah s trenérem

4 Hodnocení kvality výzkumu

Jelikož jsem v prostředí sportu od malička vyrůstal, je nutné přiznat své zaujetí v prostředí výzkumu a v daném tématu výzkumu. Prošel jsem si florbalovým, plaveckým, golfovým a triatlonovým klubem a stále vystupuji jako aktivní sportovec. Většinu aktérů výzkumu znám osobně. Se třemi z nich jsem měl možnost trénovat, jeden z nich byl mým trenérem.

Myslím si, že mi zaujatost v daném prostředí pomohla lépe porozumět některým slovům a slovním obrátům, které účastníci výzkumu používali. Díky tomu jsem byl schopen lépe reagovat na jejich odpovědi a lépe se sportovci interagovat. Dle mého názoru mi tento fakt pomohl dozvědět se od aktérů výzkumu mnohé informace, které by mi nemuseli bez výše zmíněného předpokladu poskytnout. Výpovědi jednotlivých aktérů mohly být ovlivněny taky vztahem jednotlivých účastníků k mé osobě, přičemž jak píšu v kapitole „Způsob rekrutace účastníků výzkumu“, většinu sportovců, kteří se rozhovorů účastnili, znám osobně.

Možnou překážkou ve výzkumu, která je tvořena mou zaujatostí ve sportovním prostředí, mohla být možná nepozornost k některým důležitým tématům, která by jiní do své práce zahrnuli. Snažil jsem se tento problém redukovat výběrem sportovců z jiných sportů, než které jsem dělal či stále aktivně provozuji. Ani tak jsem se nevyhnul některým kolizím s mou sportovní kariérou. To jsem se snažil nahradit tím, že jsem se pokusil stát „cizincem“ v dané oblasti.

Online prostředí rozhovoru mi dle mého názoru pomohlo. Ačkoliv docházelo k malým komplikacím s nahráváním záznamů nebo se zvukem, bylo online prostředí velmi přínosné. Myslím si, že díky rozhovorům přes Skype a Facebook mělo více lidí čas, tudíž se mi podařilo získat naprostou většinu oslovených potencionálních účastníků výzkumu. Dle mého názoru výhodou byl i fakt, že aktéři výzkumu byli usazeni tam, kde jim je to příjemné. K rozhovoru si mohli cokoli donést. Kdyby byl rozhovor veden například v kavárně, parku, u mě doma nebo na půdě školy, vytvořil bych tím laboratorní prostředí, které by nemuselo být účastníkům rozhovoru příjemné. Tím bych se nemusel dostat k informacím, které se mi podařilo od aktérů výzkumu získat.

Nevýhodou online prostředí může být neosobní jednání. Nebylo možné s aktéry výzkumu nijak více interagovat, všimnout si jejich mimických reakcí na otázky, nebo je alespoň pozvat do kavárny, čímž bych se jim odvděčil za jejich čas věnovaný rozhovoru.

Dále si myslím, že využití foto-elicítace na začátku výzkumu pomohlo s „rozmluvením“ aktérů. Účastníci výzkumu se tak více zamysleli nad tématem. Bylo také zajímavé sledovat, jaké fotografie si jaký z aktérů připraví. Potvrdila se slova Aleše Sekota [Sekot, 2008, strana 22], kdy ženy častěji ukazovaly fotky rodiny a školních úspěchů (složení bakaláře), zatímco muži se prezentovali fotografiemi se sportovním úspěchem nebo s kamarády.

Ve výzkumu jsem se snažil dodržet všechny etické aspekty. Během samotného oslovování potencionálních účastníků rozhovoru byli všichni obeznámeni s tím, že rozhovory proběhnou online a budou nahrávány. Před samotným zapnutím nahrávacího zařízení byli účastníci rozhovoru obeznámeni s pravidly GDPR, s následnou anonymizací dat získaných rozhovorem, se zapnutím nahrávacího zařízení a s podrobnostmi ohledně samotného výzkumu (téma výzkumu, cíle výzkumu, metody výzkumu, kdo výzkum realizuje, za jakým účelem je výzkum realizován, jak bude polostrukturovaný rozhovor probíhat, jak budou data zpracovávána, předpokládaná délka rozhovoru, kde budou data shromažďována apod.). Následně po zapnutí nahrávání byli účastníci znovu dotázáni, zdali jim nahrávání nevadí a souhlasí s ním. Všech šestnáct účastníků s nahráváním, se zpracováním osobních údajů, využitím jimi poskytnutých fotografií v práci a s následnou anonymizací dat souhlasilo. Potvrzení proběhlo pouze slovní, nicméně všichni byli vyzváni, že pokud vyžadují striktně smluvně podaný písemný souhlas, mohou si ho vyžádat. Potvrzení bylo vždy nahráno.

5 Poznámky pro další výzkumy

V průběhu výzkumu jsem zjistil, že by bylo zajímavé podívat se detailněji na neformální vztahy sportovců s jejich okolím. Detailnější zaměření by mělo spočívat ve vymezení menší geografické oblasti, na které by se výzkum odehrával. V této oblasti by byla následně provedená sonda, které sporty se na konkrétním území provozují. Po vybrání několika klubů bych se zaměřil na socializaci do sportu, socializaci sportem a socializaci ze sportu. Vybral bych tedy vzorek aktivních sportovců od nejmladších kategorií po dospělé. Stejně tak bych vybral vzorek rodičů a trenérů. Od tohoto výzkumu bych si sliboval bližší výzkum konkrétní sportovní instituce, z čehož bych mohl následně analyzovat, jakým způsobem instituce funguje na úrovni sportovní socializace a vztahů v ní.

Pokud zde mohu uvést příklad této studie, zaměřil bych se například na městskou část Praha 8. Zde bych vybral tři kluby, které se v dané lokalitě nachází. Z každého klubu bych vybral stejný počet mužů a žen napříč věkovými kategoriemi a napříč rolemi. Řekněme, že bych z každého klubu vybral deset lidí. Ve třiceti lidech by bylo šest rodičů, šest trenérů a osmnáct sportovců a sportovkyň. Následně bych s vybranými aktéry výzkumu provedl polostrukturované rozhovory, které bych poté analyzoval.

Tento výzkum je inspirován fyzickým a psychickým nátlakem, který byl referován několika aktéry mého výzkumu. Chtěl bych zjistit, čím je tento nátlak způsobován. Také by mě zajímalo, jakou roli hraje trenér v socializačním procesu jedince. Z výše uvedeného vyplývá, že jeho role je enormní, nicméně by tento fakt potřeboval potvrdit v samostatném výzkumu.

Další možný směr výzkumu by mohl vycházet z otázek Aleše Sekota [Sekot, A. Sociologické problémy sportu], který se ptá: Za co dnes vlastně bojuje vrcholový sportovec? Ve jménu čeho překonává limity lidského organismu? Jaký je vztah mezi sportovními výkony a masovostí sportu?

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval socializací a sportem, vlivy výkonnostního sportu na životní cesty jedince. Cílem práce bylo zjistit a následně popsat socializační procesy ve sportu, jaké neformální vztahy mají sportovci s okolím, jaký byl vliv sportu na mimosportovní život jedince, jaké to je být výkonnostním sportovcem v České republice.

Data pro svou bakalářskou práci jsem sbíral pomocí polostrukturovaných rozhovorů s šestnácti vybranými sportovci z České republiky. Aktéři výzkumu byli vybírání napříč celou škálou individuálních a kolektivních sportů dostupných na našem území. Genderové zastoupení účastníků výzkumu jsem se snažil mít vyvážené.

Bakalářská práce je dělena na teoretickou část, metodologickou část a empirickou část. V teoretické části jsem vymezil základní pojmy, které jsou důležité pro porozumění danému tématu práce. Metodologická část obsahuje popis využívaných metod sběru dat, výzkumný problém a výzkumné otázky, popis prostředí výzkumu, výběru vzorku a etické aspekty výzkumu. V empirické části bakalářské práce jsem analyzoval výpovědi šestnácti jednotlivců, kteří mi dali ústní souhlas s použitím jejich anonymizovaných dat z rozhovorů. Empirickou část jsem rozdělil na tři podkapitoly. Tyto podkapitoly jsem pojmenoval: subjektivní pojetí sportu, významní a zobecnělí druzí ve sportu, psychologické aspekty sportu, vlivy na sportovní participaci.

Na začátku práce jsem si stanovil tři výzkumné otázky. Díky analýze se mi podařilo odpovědět na všechny. Některé odpovědi aktérů potvrzují stávající výzkumy, které jsem pro svou práci využil jako inspiraci a zároveň jako zdroj informací. Odpovědi na výzkumné otázky bych v závěru rád formuloval, aby nezůstaly nezodpovězeny.

První výzkumnou otázkou byla otázka: **Jaké to je být výkonnostním sportovcem v České republice?** Aktéři výzkumu se shodují na tom, že sport jim byl určen převážně nukleární rodinou. Sport je pro účastníky rozhovorů jejich život. Pro jednu z účastnic sport nahrazoval citové vazby, které neměla v rodině. Účastníci výzkumu dále uvádí, že motivací pro ně byl trenér, rodiče (a jejich vklad ekonomického kapitálu a jejich volného času), pro některé bylo motivací jejich okolí. Nemalá část aktérů výzkumu odpověděla, že motivací pro ně jsou oni sami, neboť chtějí být stále lepšími.

Sportovci si stěžují na nedostatek času a náročnost kombinace sportu se školou. Pro sportovce je škola až druhou socializační institucí, zatímco pro nespportující jedince je škola na prvním místě v socializačních institucích. Aktéři výzkumu zdůrazňují trenéra jako nejdůležitějšího člověka ve sportu. Někteří z nich dokonce staví trenéra do pozice svého rodiče. Trenér je schopen sportovcům předat mnohé hodnoty a normy, nicméně sportovci to akceptují ve chvíli, kdy respektují trenéra jako osobnost. Špatný trenér zanechává na sportovcích často negativní pohled na sport. Sportovci sport vnímají jako formu zábavy a odreagování, ale zároveň cítí tlak z vnějšku. Tento tlak je způsobován jak trenéry, tak rodiči či spoluhráči. Někteří z účastníků se ve výkonnostním a vrcholovém sportu setkali s fyzickým a psychickým nátlakem ze strany trenéra/trenérek nebo jejich spoluhráčů a spoluhráček. U tanečního sportu, je prý problémem subjektivní hodnocení rozhodčích, které je často způsobeno soupeřením jednotlivých klubů mezi sebou. Někteří aktéři výzkumu zdůrazňují společenské výhody sportu. Důraz byl kladen na atraktivitu sportovce nebo možné využití sportovních kontaktů. Účastníci výzkumu také zmiňovali menší nutnost hlídat si velikost jídelních porcí, jako výhodu výkonnostního sportovce. Fyzická i psychická náročnost byla sportovci brána jako věc, která ke sportu patří. Stejně tak i časová oběť. Aktéři výzkumu také tvrdí, že jsou díky sportu cílevědomější, umí riskovat, umí komunikovat s lidmi, umí se chovat v kolektivu, umí pracovat se stresem (o antistresových účincích sportu více Slepíčka, Hošek a Hátlová, 2006, strany 217-219) a jsou trpělivější než nespportovci.

Druhou výzkumnou otázkou byla otázka: **Jaký byl vliv sportu a sportovní socializace na mimosportovní život sportovců?** Sport ovlivňuje mimosportovní život hned v několika sférách. První z nich jsou kamarádi (vrstevnická skupina), kdy sportovci tvrdí, že většina jejich kamarádů jsou aktivní sportovci, nebo se seznámili díky sportu. Jedna z akterek výzkumu dokonce nazvala sport „bublinou“, ve které se její interakce s ostatními odehrávají. Účastnice jednoho z rozhovorů také uvedla, že většina z jejích druhů byli právě sportovci, a to konkrétně sportovci ze stejného sportu.

Sport má také vliv na pracovní činnost aktérů výzkumu. Sport zde slouží jako směnný kulturní kapitál, který se dá na trhu práce nabídnout. Stejně tak aktérům výzkumu sport slouží jako zdroj kontaktů, které lze využívat. Sport má také vliv na nedostatek času, což se projevuje například kolizí se školou. Únava, fyzická i psychická vyčerpanost mohou negativně ovlivňovat mimosportovní život sportovců.

Mezi negativní vlivy sportu na mimosportovní život lze zařadit zdravotní komplikace, které byly způsobeny sportovní činností. Sport je také zdrojem konfliktu mezi rolemi, což jeho účastníky může stresovat a mít následně neblahé následky na jejich zdraví. Hrozí také přetrénování jedince (více Slepíčka, Hošek a Hátlová, 2006, strany 214-217).

Poslední výzkumnou otázkou byla otázka: **Jak může jedinec těžit ze své sportovní zkušenosti během socializace do společnosti?** Sportovní činnost může být jedincem využita jako možnost začlenění se do společnosti (jak uvádí například aktérka rozhovoru 6F). Aktéři výzkumu také uváděli možnost využití kontaktů ze sportu. To jim pomáhalo s využitím nabitého kapitálu ze sportu, který mohli následně použít na trhu práce nebo ve zdravotnictví, když hledali zdravotní pomoc. Sport byl jeho aktéry využíván (a je využíván) jako platidlo, díky kterému se mohou lépe začlenit do společnosti. Tato společnost však musí dané platidlo „přijmout“, což znamená, že musí mít také sportovní zkušenost. Zmiňovaná cílevědomost, umění komunikovat s lidmi a schopnost lepšího začlenění se, také pomáhají během socializace do společnosti.

Jak se tedy z odpovědí na výzkumné otázky zdá, sport je uzavřená instituce, ve které probíhají intenzivní interakce případně socializační proces mezi jeho členy. Jde převážně o interakce na úrovni konkrétního sportovního odvětví. Sportovci tak mají svět zobecnělých druhých tvořen převážně z trenérů/trenérek a svých spoluhráčů/spoluhráček. Dále jsou ovlivňováni sponzory či majiteli klubů (14N a 2B). Pokud je sport využíván jako „platidlo“ na jakémkoliv trhu, je nezbytné, aby jedinec přijímající toto platidlo měl sportovní zkušenost. Bez sportovní zkušenosti obou stran není sportu věnována taková pozornost, ačkoliv v některých rozhovorech aktéři tvrdí, že společnost vnímá sportovce jako „lepší lidi“ (například rozhovor 7G), jako „atraktivnější“ a „zajímavé“ (například rozhovor 6F).

Použitá literatura

Berger, P. L., a Luckmann, T. (1999) Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-46-1

Cambridge dictionary [online]. 2021 [cit. 2021-03-08] Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/>

Coakley, J. (1993). Sport and socialization. Exercise and Sport Sciences Reviews, 21(1), 169-200.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American journal of sociology, 94, S95-S120.

COUNCIL OF EUROPE: Committee of Ministers. Revised European Sports Charter [online]. 1992 [cit. 2021-03-07] Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9dbb

Čechák, V., & Linhart, J. (1986). Sociologie sportu. Olympia.

ČSRU: Rugby v Česku má už 4600 členů, jarní sezóna je ale pasé [online]. 2021 [cit. 2021-03-27] Dostupné z: <http://rugbyunion.cz/cs/article/1987>

ČSÚ. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2021-03-13] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20554227/1300691501.pdf/5713f724-caf9-413d-8747-59b0d72d6c0b?version=1.0>

ČSÚ. Český statistický úřad: Statistika sportu: základní ukazatele 2017 [online]. 2019 [cit. 2021-03-10] Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

ČSÚ. Český statistický úřad: Věkové složení obyvatel k 1. 1. 2019; Věkové složení mužů k 1. 1. 2019; Věkové složení žen k 1. 1. 2019 [online]. 2019 [cit. 2021-03-27] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2019>

Dworkin, S., & Messner, M. (2002). Gender Relations in Sport. Sociological Perspectives, 45(4), 347-352. doi:10.1525/sop.2002.45.4.347

Eurostat (2014): Statistics on sport participation [online]. [cit. 2021-03-10] Dostupné z: [https://ec.europa.eu/ \(https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_sport_participation#Active_participation_in_sport](https://ec.europa.eu/https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_sport_participation#Active_participation_in_sport))

FAČR: Rekordní členská základna a transparentní účet FAČR [online]. 2017 [cit. 2021-03-27] Dostupné z: <https://facr.fotbal.cz/rekordni-clenska-zakladna-a-transparentni-ucet-facr/a6622>

Flemr, L., & Valjent, Z. (2010). Socializace sportem Socialization By Sport. *Studia sportiva*, 71.

Forbes: The World's Highest-Paid Soccer Players 2020: Messi Wins, Mbappe Rises [online]. 2020 [vydáno 2020-09-14] Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/christinasettimi/2020/09/14/the-worlds-highest-paid-soccer-players-2020-messi-wins-mbappe-rises/?sh=dcf5dfd1cff0>

Fredricks, J.A., and Eccles, J.S. (2005). Family socialization, gender, and sport motivation and involvement. *Journal of sport and Exercise Psychology*, 27(1), 3-31.

Gilbert, W. D., & Trudel, P. (2004). Role of the coach: How model youth team sport coaches frame their roles. *The sport psychologist*, 18(1), 21-43.

Giulianotti, R. (2005). *Sport a critical sociology*. Malden: Polity Press ISBN 0-7456-2545-2

GREXA, J. a STRACHOVÁ, M. *Dějiny sportu: přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5458-5

Harper, D. (2002). Talking about pictures: A case for photo elicitation. *Visual studies*, 17(1), 13-26.

Jowett, S., & Timson-Katchis, M. (2005). Social networks in sport: Parental influence on the coach-athlete relationship. *The Sport Psychologist*, 19(3), 267-287.

Julien, C. (2015). Bourdieu, social capital and online interaction. *Sociology*, 49(2), 356-373.

Komise evropských společenství: Bílá kniha o sportu [online]. 2007 [cit. 2021-03-10]. Dostupný z: file:///C:/Users/HP/Downloads/Bila_kniha_sport_cze.pdf

- Korečková, A. (2020). Bakalářská práce. Utváření hierarchie v tréninkové skupině atletů.
- Kraus, B. (2008). Základy sociální pedagogiky. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- Novotná, H., Špaček, O., & Šťovíčková, M. (Eds.). Metody výzkumu ve společenských vědách. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3
- Olivová, V. Lidé a hry. I. vydání. Praha: Olympia, 1979.
- Oxford Dictionary [online]. 2021 [cit. 2021-03-08] Dostupné z: <https://www.oed.com/>
- ProCyclingUK: How Much do Pro Cyclists Earn? [online]. 2021 [cit. 2021-03-24] Dostupné z: <https://www.procyclinguk.com/how-much-pro-cyclists-earn/>
- SEKOT, A. Sociologické problémy sportu. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2562-8
- SLEPIČKA, P, HOŠEK, V. a HÁTLOVÁ, B. (2006). Psychologie sportu. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1290-9.
- Sobry, C. (Ed.). (2012). Sports Governace in the World II: Volume II. The Transition in Central and Eastern European Sport. Paris: Le manuscrit, Ed. Sport Social Studies. 2011. ISBN 9782304038729. Český překlad dostupný z: https://ftvs.cuni.cz/FTVS-1308-version1-promeny_ceske_spolecnosti_a_sp.pdf [online]. [cit. 2021-04-20]
- Sociologická encyklopedie [online]. 2017 [cit. 2021-03-07] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sport>
- Sociologická encyklopedie [online]. 2018 [cit. 2021-04-18] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Socializace> ; <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Resocializace>
- Sokol: Historie Sokola [online]. 2021 [cit. 2021-04-19] Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>
- SportCentral: Anketa Sport Roku 2012 [Online]. vznik společnosti 2014 [cit. 2021-03-10] Dostupné z: <https://www.sportcentral.cz/>

SportMob: Highest paid female soccer players in 2020 [online]. 2020 [cit. 2021-03-24]
Dostupné z: <https://sportmob.com/en/article/877735-Highest-paid-female-soccer-players-in-2020>

Statista: Distribution of Facebook users worldwide as of January 2021, by age and gender [online]. 2021 [cit. 2021-03-27] Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/376128/facebook-global-user-age-distribution/>

Šafr, Jiří, Markéta Sedláčková. 2006. Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření. Sociologické studie / Sociological Studies 06:7. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 93 s. ISBN 80-7330-095-8 [online]. [2021-05-07] Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/244_ss_06_07.pdf

Šalamounová, Z. (2016). Jazyk v procesu socializace. Socializace do školního jazyka, 17-23. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134845/SpisyFF_440-2015-1_6.pdf?sequence=1

Špaček, O. (2014). Disertační práce. Sportování a česká společnost: zdroje rozdílů ve sportovní participaci.

The International Olympic Committee: Past Conferences [Online]. 2021 [cit. 2021-03-08] Dostupné z: <https://www.olympic.org/>

Warde, A. (2006). Cultural capital and the place of sport. *Cultural Trends*, 15(2-3), 107-122.

Wilson, T. C. (2002). The paradox of social class and sports involvement: The roles of cultural and economic capital. *International review for the sociology of sport*, 37(1), 5-16.

Přílohy

Příloha 1.: Scénář rozhovoru

SCÉNÁŘ ROZHOVORU

VÝZKUM: Co ovlivňuje sportovce při výběru sportu a následný vliv sportu na životní cesty sportovce. (*Neformální vztahy sportovců s okolím – Mezilidské vztahy – vztahy intimní, kamarádi... - kam zapadají, jaké jsou jejich skupiny – primární a sekundární socializace*)

Úvod

1. Etika: Kdo (realizující), co (předmět výzkumu), proč (cíl), zadavatel (bakalářská práce), průběh (polostrukturovaného rozhovoru), co s tím (anonymní informace použity do Bc. Práce), nahrávání (pokud to bude online)
2. Ústní informovaný souhlas (nahrát! – pokud bude online)
3. Písemný informovaný souhlas (pokud bude face to face)
4. Představení struktury a témat rozhovoru
5. Upozornění, že se nemusí nutně vyjadřovat ke všemu

Photo-elicitation

- Požádám sportovce, aby si připravili tři fotky, které jsou pro ně důležité; Souhlas s použitím?
- Co tato fotografie představuje?
 - Nechat vyprávění na aktérech výzkumu

Jaké to je být výkonnostním sportovcem v ČR?

- Jak jsi se dostal/a ke sportu? Jaké byly tvoje začátky? A jak jsi se poté sportovně vyvíjel/a?

- *Odloučení od přátel, rodiny?*
- *Vztahy v kolektivu?*
- *Svěřenec + trenér?*

Jaký byl vliv sportu na mimo-sportovní život?

přátelé, rodina, zdravotní stav, práce, škola, finance

- Jak vnímáš sport? Co pro tebe znamená sport?
- Ovlivňuje tě nějak sport v mimo-sportovním životě? *Přátelé, rodina, (sociální život), škola, práce – nějaká zranění, nedostatek času, nedostatek financí, únava, ...*
- Co na tebe má či mělo největší vliv během tvé sportovní kariéry? Co tě během tvé kariéry nejvíce ovlivňovalo/ovlivňuje/ovlivnilo? Co tě motivovalo?
 - *(Lidé, instituce...)*
 - *Jak vnímáš to, že děláš sport, který je typický pro muže / ženy?*
 - *Sportovní autority – nějaký vzor?*
 - *Kdo na tebe měl vliv?*
 - *Kamarádství – škola x sport*
 - *Rivalita*

Jak může jedinec těžit ze své sportovní zkušenosti během socializace do společnosti?

kontakty, ví, jak se chovat v kolektivu, umí pracovat systematicky

- Jaké to je, být výkonnostním sportovcem v ČR?
- Pomohl ti nějak sport v tvém životě?
 - *Začlenit se*
 - *Tým = rodina? Vztah v týmu?*
- Vnímáš, že jako aktivní sportovec máš či jsi měl nějakou výhodu oproti jedincům, kteří nedělají žádný sport?
 - *Myslíš si, že je rozdíl mezi kolektivním sportem a individuálním sportem? Hlavně tedy z pohledu vztahů mezi jeho účastníky, či nějakých získaných vlastností?*

Konec

1. Poděkování za účast a čas věnovaný výzkumu
2. Přání a rozloučení

Seznam tabulek a obrázků v práci

Tabulka 1.: Popis účastníků rozhovoru [strany 31-32]

Obrázek 5.1: Schéma k využívání „známostí“ sportovcem [strana 59]

Obrázek 5.2: Schéma k využívání „třetí osoby“ [strana 59]

Obrázek 5.3: Složení bakaláře účastníci jednoho z rozhovorů [strana 67]

Obrázek 5.2: Fotografie z Univerziády – medaile pro štafetu (muž) [strana 67]

Obrázek 5.3: Otec, aktér výzkumu a tchán [strana 68]

Obrázek 5.4: Fotomontáž [strana 69]

Obrázek 5.5: *„Popisuje to zábavnou část sportu. Ne vždy to musí být tak našňořený a nemusíš vždy reprezentovat partnery, který máš na hadrech. Taková malá rebelie.“* [strana 69]

Obrázek 5.6: Důležitost vztahů v týmu [strana 70]

Obrázek 5.7: Blízký vztah s trenérem [strana 70]